
katsaus

Identiteetti on kipeä asia

Mitä identiteetti on?

Identiteetti vieraalla maalla

Millaista on olla englantilainen Suomessa?

Identitet i främmande land:

Hur är det att vara riksvensk i Finland

Millaista on olla ranskalainen Suomessa?

Elämänteema ja suomalaisen naisen identiteetti

Quo vadis, femina?

Sukupuolikysymys uudessa valossa

Silmäyksiä

KRIITTINEN
KORKEAKOULU

1.1985

13. (25.) vuosikerta
Kuusi numeroa vuodessa.

Julkaisija

Kriittisen korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Toimisto

Meritullink. 9 A 15, 00170 Helsinki
ma-pe klo 9-16. P. 661 925

Toimittajat

Kari E. Turunen, päätoimittaja
Asta Haapalainen
Sini Piippo
Kaarina Vartia

Tilausmaksu

vuodelle 1985 70 mk
ps-tili 715 56-0

Irtto numerot

á 14 mk mm. Akateeminen kirjakauppa, Suomalainen
Kirjakauppa, Porin paperikauppa, Kasvisravintola ja
Suomen Luonnonsuojelun Tuki ja Kriittisen korkeakoulun
toimisto

Kriittinen Korkeakoulu

on sitoutumaton, opetusministeriön tukema,
avoimen yliopiston ideaa toteuttava kulttuurikeskus.
Se on perustettu vuonna 1968.

Kriittinen korkeakoulu pyrkii

- tarjoamaan tietoja ja virikkeitä kaikille,
jotka ovat kiinnostuneita aikamme ongelmista,
- järjestämään kiinnostuneille mahdollisuuksia
itsensä ja ympäristönsä kehittämiseen,
- edistämään sellaisen tiedon syntymistä ja kehittymistä,
joka antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen
sekä
- tarjoamaan mahdollisuuksia eri aatteiden, oppien ja
mielipiteiden kohtaamiselle.

Sihteeristö:

Antti-Veikko Perheentupa
— toiminnan yleinen suunnittelu

Markku Graae

Martti Tuomola
— inhimillisen kasvun seminaari
ja ohjelman suunnittelu

Kari E. Turunen

— tutkijayhteisö

Asta Haapalainen

Terttu Lemström
— toimisto

Kriittisen korkeakoulun rinnakkaisorganisaationa

toimii Sosiaalipedagogiikan säätiön ylläpitämä
Sosiaalipedagoginen keskus.

Kriittisen korkeakoulun kannatusyhdistys ry:n jäseneksi

voi liittyä maksamalla jäsenmaksun 30 mk tai
ainaisjäsenmaksun 300 mk ps-tilille 715 56-0.

SISÄLTÖ:

KARI E. TURUNEN

Identiteetti on kipeä asia 3

KARMELA LIEBKIND

Mitä identiteetti on 4

SINI PIIPPO

Identiteetti vieraalla maalla 6

JOE WHITE

Millaista on olla englantilainen
Suomessa? 8

INGRID SAARISTO

Identitet i främmande land:
Hur är det att vara riksvensk i Finland 10

PAUL PARANT

Millaista on olla ranskalainen
Suomessa? 15

PIRKKO SILTALA

Elämänteema ja
suomalaisen naisen identiteetti 18

AAPO RIIHIMÄKI

Quo vadis, femina?
Sukupuoliriksymys uudessa valossa 24

Silmäyksiä

28

Identiteetti on kipeä asia

Elämä on kulkemista ja menoa, kokemuksesta ja elämyksestä toiseen. Jokainen kuljettaa "sieluvärkkinsä" mukanaan ja reagoi kohtaamiinsa asioihin luontaisella tavallaan. Maailma näyttää jokaisesta näkökulmasta erilaiselta, kukin tulkitsee maailman omalla tavallaan. Jokainen kantaa sielussaan omia omituisia ajatuksiaan, omia tunteitaan ja omia pyrkimyksiään. Voiko kukaan arvioida tai tuomita sitä, mitä toisessa elää?

Elämässä ei päädytä mihinkään lopulliseen tilaan. Uutta on kohdattava, vaikka välillä haluaisi pysähtyä ja voimat ovat lopussa. Maailma ja ihmiset tulevat joka päivä vastaan uutena ja vanhana. Kohtaamiseen on pakko saada selvyttä. Asioita joutuu puimaan mielessään — tai sitten on jo hellittänyt.

Ihminen ei voi olla liittymättä johonkin. Me tarvitsemme omat läheisemme, oman kotiympäristömme, oman luonnonmaisemamme ja oman kielemme. Menneisyys elää syvällä sielunkätköissämme. Vanhat liittymiset heijastuvat nykyisiin liittymisiin. Menneisyys on elämän ehto, tulevaisuus on selvitettävä asia. Läheiset ja läheisyys luovat turvallisuutta, mutta voivat herättää

myös pelkoa. Jokaisella on liittymisistä johtuvaa tunneidentiteettiä. Ihminen on jostain vain suhteessa muihin ja ympäristöön. Syvimmät ja kipeimmät liitokset asuvat tunnoissamme.

Yhteiskunta on rakentanut omat hierarkiansa, työn organisaatiot, asemat ja statukset. Arvostukset elävät suhteessa yhteiskunnan rakenteisiin. Ihminen tarvitsee työtä, tehtävää, roolia ja asemaa. Hän haluaa olla käytössä, käytettävänä, ei halua olla turha. Jokainen hakee itselleen tahto-identiteettiä.

Joka päivä me kysymme — vähintään alitajunnassa — kuka minä olen, mitä varten. Mitä muut minusta ajattelevat, miten he arvioivat tekemisiäni. Mielelläni samastun johonkin ryhmään, aatteeseen tai liikkeeseen. Saatan myös samastua vahvasti johonkin asemaan. Jokaisen on pakko olla jollain tavalla selvillä siitä, kuka hän on, mitä hän tekee ja missä hän on. Näin me muovaamme itsellemme ajatusidentiteettiä.

Identiteetin voi nähdä koostuvan ainakin kolmesta asiasta: elämäntunnoista, joihin olemme kietoutuneet (lapsuudesta, nyky päivästä, kielestä); tehtävistä ja rooleista, joihin olemme joutuneet tai hakeutuneet;

käsityksistä ja näkemyksistä, joihin olemme samastuneet ja joilla toimiamme ja elämäämme perustelemme.

Identiteetti ei ole tietenkään mitään pysyvää, vaikka siinä voi ollakin pitkään — ehkä koko elämän — säilyviä osasia. Me elämme identiteettimme varassa, identiteetti ylläpitää elämäämme. Identiteetillä me kohtaamme maailmaa ja identiteettimme joutuu koetukselle, paineisiin, ehkä uhkan allekin. Elämän säännölliset kuviot voivat vahvistaakin identiteettiämme. Saatamme käyttää kaiken energian identiteettimme pönkittämiseen. Identiteettimme saattaa kuitenkin kolhiintua ja me joudumme korjaamaan elämämme suuntaa, käsityksiä asioista tai itsestämme.

Ihmisellä on myös kiusaus korkeaan identiteettiin. "Korkeaidentiteettiä" lupaa- vat ihmisten rakentamat hierarkiat, aatteet ja tärkeät suhteet muihin korkeisiin identiteetteihin. Yhteiskunnan toiminta näyttää perustuvan korkeaidentiteetin metsästykseseen, oli sitten kysymys vallitsevista rakenteista tai uudistuksista.

Ihminen kuitenkin tarvitsee identiteettinsä, sitä ilman ei voi olla, muutoin ihminen on ajautunut kaaokseen. Meidän tulee ymmärtää identiteetin välttämättömyys ja syvät juuret ihmisen menneisyydessä. Jokainenhan meistä hakee identiteettiä kaiken aikaa. Ehkä on tärkeätä, ettei se koskaan täysin löydy. Ehkä silloin emme jähmety elämäkuvioihimme. Voimme kai auttaa toisiamme identiteetin haussa.

Jos elämäkuvioimme muuttuvat voimakkaasti, joutuu identiteettimme erityiselle koetukselle. Näin erityisesti, kun joudumme muuttamaan esim. uuteen maahan, jossa kieli ja elämäntapa kulkevat aivan erilaisissa tunnoissa ja muodoissa kuin mihin olemme itse sopeutuneet. Katsauksen tämänkertaisessa numerossa kuulemme Suomeen muuttaneiden ulkomaalaisten kokemuksia Suomesta ja omasta identiteetistään täällä. Kirjoitukset perustuvat Kriittisen korkeakoulun esitelmäsarjaan "Identiteetti vieraalla maalla", syksyllä 1984. Tässä numerossa identiteettiä valotetaan muiltakin kannoilta, myöskin asiantuntijoiden puheenvuoroin.

KET

Karmela Liebkind:

Mitä identiteetti on?

Identiteetti on vastaus kysymykseen, kuka ja mitä minä olen. Useimmiten vastaus tuntuu itsestään selvältä, mutta on ihmisiä, jotka joutuvat pohtimaan sitä muita enemmän. Lisäksi jokaisen elämässä on tilanteita, joissa identiteetti tulee ajankohtaiseksi. Identiteetti sisältää kaiken sen, mikä on meille ja muille ihmisille yhteistä sekä sen, mikä erottaa meidät muista.

Yksilön identiteettiä voidaan tarkastella ulkoapäin, toisten silmin nähtynä, tai sisältäpäin, ihmisen itsensä kokemana. Nämä näkemykset voivat olla keskenään enemmän tai vähemmän sopusoinnussa. Jos luulee olevansa Napoleon, ristiriita muiden käsitysten kanssa on varmaan melkoinen. Mutta usein ristiriita koskee vähemmän käsitystä siitä, mitä ihminen on, kuin käsitystä hänen arvostaan. A ja B voivat olla yhtä mieltä siitä, että A on mustalainen, mutta eri mieltä tämän identiteettiosan arvosta.

Tästä käy jo ilmi, että identiteetti sisältää paitsi henkilökohtaiset ominaisuutemme ja elämänhistoriamme myös sosiaalisia osia, esim. ryhmiä, joihin kuulumme. Jokainen meistä kuuluu moneen eri ryhmään iän, ammatin, sukupuolen, kielen, uskonnon, siviilisäädyn, kansallisuuden, poliittisen näkemyksen tai muun seikan perusteella. Yksilön sosiaalinen identiteetti on kaikkien näiden ryhmien leikkauspiste. Me samaistumme ryhmiiin vaihtelevassa määrin eri aikoina ja kannamme sisimmässämme melko hitaasti muuttuvaa arvojärjestystä näiden ryhmien välillä. Toisinaan suomalaisuus, naisen rooli, ammattipätevyys tai kristillisyyden on tärkein osa identiteetistämme. Yleensä sellainen identi-

teettiosia, joka on syystä tai toisesta uhattuna, nousee kaikkein tärkeimmäksi.

Identiteetillä on myös ajallinen jatkuvuus. Meillä on käsitys nykyisen minämme ohella myös siitä, millaisia olimme ennen ja siitä millaiseksi ehkä muutumme. Jokaisella on myös ns. "ihanne-minä" eli käsitys siitä, millainen hän HALUAISI olla. Tämä ihanne-minä sisältää kaikki arvostamamme asiat ja toimii suuntaa-antavana johtotähtenä kehityksellemme. Tietenkin sekin muuttuu arvojen muuttumisen myötä. Jonkinlainen etäisyys todellisen minän ja ihanne-minän välillä on ihan normaalia, mutta jos kuilu näiden välillä on liian suuri, ihmisen itsetunto kärsii. Itsetunto sisältää nimittäin kaikki tunteet minää kohtaan. Nämä tunteet ovat positiivisia tai negatiivisia sen mukaan, kuinka paljon arvostamme kaikkia niitä asioita joita olemme. Sellainen ihminen, jolle todellinen minä ja ihanne-minä ovat yksi ja sama, ei voi kehittyä mihinkään suuntaan.

Identiteetin sisältö

Identiteettiä voidaan tarkastella myös sisältönä, rakenteena tai prosesseina. Identiteetin sisältö voidaan kuvata niiksi rakennuspalikoiksi, joista identiteetti koostuu. Identiteetin rakenne edustaa puolestaan sitä tapaa, jolla palikat kuuluvat yhteen, sen liiman laatua, joka yhdistää palikat toisiinsa. Identiteettiprosessit kertovat siitä, millä tavalla identiteetti muodostuu, muuttuu ja säilyy. Se kertoo myös siitä, millä tavalla vanhoja palikoita vaihdetaan uusiin, miten liima niiden välillä liukenee olemattomiin tai kuivuu sementiksi.

Identiteettisisältö voi olla annettu, saavutettu tai omaksuttu. Annettua on esimerkiksi ihonväri ja sukupuoli — niitä ei voi muuttaa. Annettuina voidaan pitää myös kansallisuutta, uskontoa ja äidinkieltä, joita kylläkin voi myöhemmin muuttaa, vaikka se on vaikeaa. Saavutettuja identiteettiosia ovat ne, joihin olemme itse pyrkineet, kuten ammatti, poliittinen näkemys tai muu aatteellinen suuntaus. Omaksutut identiteettiosat liittyvät tapaamme seurustella muiden kanssa. Ne edustavat tiettyjä kanssakäymistyyplejä, joita toistamme suhteessa lähes kaikkiin ihmisiin (esim. dominoivuus tai alistuvuus).

Koska joka tilanteessa "esittelemme" it-

semme tietynlaisena ihmisenä, saamme koko ajan myös palautetta muilta. Muut voivat vahvistaa sitä käsitystä, joka meillä on itseltämme ja arvostamme, kumota sen tai tarjota toisenlaisia käsityksiä. Samalla mekin vahvistamme tai kumoamme toisten identiteettikäsityksiä. Näiden "identiteettineuvotteluiden" tarkoituksena on päästä johonkin yhteisymmärrykseen siitä, keitä me siinä tilanteessa ja sen ihmisen silmissä olemme. Useimmiten tämä tapahtuu täysin joustavasti ja huomaamattomasti. Saman kulttuurin sisällä olevat ihmiset tietävät hyvin pian, miten tällaiseen yhteisymmärrykseen kulloinkin päästään.

Vaikeampaa se voi olla silloin, kun olemme itsellemme vieraassa ympäristössä, jossa ihmisten identiteetit ovat erilaisia ja heidän tapansa käydä identiteettineuvotteluja tuntuvat oudoilta. Tällöin emme saa odotettua vahvistusta käsityksillemme itsestämme, vaan kohtaamme aivan uusia odotuksia, ehkä ennakkoluuloja ja vihamielisyyttäkin.

Jos tämä tapahtuu lyhytaikaisesti, esimerkiksi turistimatalla ulkomailla, sillä on tuskin pysyviä vaikutuksia identiteettiimme. Itsetuntomme voi saada ohimenevän kolhun tai hyvältä tuntuvaan kohennusta, jonka vaikutus kuitenkin häviää melko pian kotimaahan palattuamme. Mutta jos joudumme pitemmän ajan toimimaan ympäristössä, jossa melkein kaikki aikaisemmat käsityksemme itsestämme asetetaan jatkuvasti kyseenalaiseksi, tämä tuntuu jo selvänä muutospaineena identiteetissämme. Meitä vaaditaan muuttumaan joksikin toiseksi tai ainakin toisenlaiseksi.

Identiteetin muuttuminen

Identiteetin rakennuspalikoiden vaihtaminen uusiin tapahtuu aina saman kaavan mukaan. Liima palikoiden välillä löystyy ja vanha palikka tipahtaa pois. Tilalle liimataan uusi lujemmin muihin palikoihin kiinni. Esimerkiksi suomalainen siirtolainen Ruotsissa saattaa ajan myötä pudottaa muutaman suomalaispalikan (ehkä kielen, ehkä kansallisuuden, ehkä suomalaisen vaimonsa) identiteetistään ja korvata sen ruotsalaispalikalla. Hän saattaa jopa olla niin innokas muuttumaan, että hän käyttää liian vahvaa liimaa uusiin identi-

teettiosiinsa ja muuttuu ruotsalaisemmaksi kuin ruotsalaiset itse.

On kuitenkin todennäköisempää, että ihmisen ainakin aluksi vastustaa identiteettimuutosta. Tällöin hän ei lähde löystämään liimaansa ollenkaan, vaan hankkii päinvastoin sitä lisää vanhoille identiteettiosilleen saadakseen ne pysymään paremmin paikoillaan muospaineessa. Hänen identiteettinsä muuttuu entistä jäykemmäksi, ehkä fanaattiseksi. Joskus tämä on tarkoituksenmukaista, joskus pelkkää vanhoillisuutta, joskus sairaalloista, joskus tietoista päämäärän tavoittelua. Identiteettimuutoksen vakavin vaara on kuitenkin kaaoksessa. Tällöin liimaa on luotettu liian paljon ja liian nopeasti niin, että vanhan identiteetin palikat yht'äkkiä irtoavat ja vyöryvät tiehensä ennenkuin ihminen ehtii korvata ne uusilla. Tällöin ihmisen mieli hajoo. Hän ei todella enää tiedä, kuka hän on. Lievemässä muodossa hyvin löysän, keskellä muutosvaihetta olevan identiteetin tunnusmerkkinä on identiteettikriisi, lievä epätietoisuus siitä, mitä se on ja miksi se muuttuu. Tähän liittyy ahdistusta.

Tässä käytetyt kielikuvat palikka ja liima eivät tietenkään pysty antamaan oikeata kuvaa identiteetin moninaisuudesta, syvyydestä ja laajuudesta. Kuitenkin vaikeita asioita on kuvattava havainnollisesti sen tiedon perusteella, mitä asiasta on tutkimuksen valossa kertynyt. Sosiaalipsykologinen identiteettitutkimus antaa joitakin vastauksia kysymykseen, mitä identiteetti on. Jokin muu tieteenala, taide ja yleiset uskomukset antavat toisenlaisia vastauksia. Viime kädessä kukaan ei tiedä kenenkään ihmisen identiteetistä enempää kuin hän itse. Tämä koskee myös ihmisryhmiä ja heidän edustajiaan. Suomalaisen käsitys mustalaisesta saattaa olla hänelle tutumpi ja valaisevampi kuin mustalaisen käsitys itsestään. Kuitenkin mustalaisen oma käsitys on tässä tapauksessa oikeampi, niin vaikealta kuin se suomalaisesta saattaa tuntuakin. Sama koskee tietenkin ulkomaalaisten ja suomalaisten käsityksiä suomalaisista. Me katsomme mielellämme itseämme muiden tarjoamasta peilistä, mutta jos omat käsityksemme poikkeavat peilin käsityksestä, olemme luultavasti kiitollisia siitä, ettemme ole peilistä riippuvaisia.

Alustus Kriittisen korkeakoulun Identiteetti vieraalla maalla -tilaisuudessa 25.9.1984.

Sini Piippo

Identiteetti vieraalla maalla

Erilainen kieli ei ole vain erilainen tapa ilmaista asioita, vaan myös erilainen tapa ajatella. Ajattelu taas on perusta sille, miten ymmärrämme itsemme ja ihmisenä olemisen. Tarkoituksemme on etsiä näkökulmia siihen, millä lailla tämä tapa identifioitua eri kansallisuuksilla ilmenee. Tähän kysymykseen ei voi olla suoria vastauksia. Lähtökohtana on ollut mahdollisuus peilata itseään toisenlaiseen kokemukseen. Kun kuuntelemme vierasmaalaisten kokemuksia Suomessa ja suomalaisten keskuudessa, löydämme ehkä jotain itsestämme. Identiteettiä käsittelevät tilaisuutemme ovat siten myös oman kansallisen identiteettimme etsimistä. (Pääsihteeri Antti-Veikko Perheentupa KrK:n tilaisuudessa 16.10.1984.)

Sarjan ensimmäinen ulkomaalainen alustaja *Reinhold Dey* kertoi varsin valloittavasti, kuinka hän saksalaisena koki Suomen ja suomalaisuuden sodanjälkeisinä vuosina. Hän aloitti kertomalla taustastaan, koska hän piti sitä tärkeänä identiteetin kannalta, vaikka ei yleensä pidä ihmisten taustastaan puhumista tarpeellisenä.

— Olen syntynyt Danzigissa, josta muuttin 14-vuotiaana Neustadtiin pikkukaupunkiin Länsi-Saksassa. Vuonna 1955 tulin Suomeen, jossa työskentelin aluksi kieltenopettajana ja kääntäjänä, myöhemmin sanomalehden kirjeenvaihtajana.

— Tullessani Helsinkiin, takametsien maan pääkaupunkiin, vain 10 - 11 vuotta sodan päättymisen jälkeen, Suomi tuntui olevan maa, jossa kansa ei viihtynyt. Maan talous oli heikossa kunnossa ja suomalaiset pelkäsivät, että maata luullaan Neuvostoliiton satelliitiksi. Suomalaiset olivat esimer-

kiksi valmiita maksamaan melkein mitä tahansa saadakseen länsisaksalaisen Volkswagenin. Siihen aikaan täällä oli takseinaikin ainoastaan venäläisiä ja itäsaksalaisia autoja.

— Ulkomaalainen oli täällä harvinaisuus. Se oli minulle euforista aikaa. Olla saksalainen Suomessa oli samaa kuin olla tohtori Saksassa; minulle se oli suuri sosiaalinen hyppäys ylöspäin. Koko maa oli ulkomaalaisille avoin ja ihmiset olivat iloisia voidessaan seurustella ja vaihtaa mielipiteitä ulkomaalaisten kanssa. Kaikki olivat minulle ystävällisiä, jopa liiankin ystävällisiä. Kun esimerkiksi menin ravintolaan silloisen tyttöystäväni, sittemmin vaimoni kanssa, jo 10 - 15 minuutin kuluttua tuli yleensä joku, joka ei ollut humalassa ja sanoi: "Entschuldigung aber sind Sie ein Deutscher?" Myönnettyäni olevani seuraava kysymys kuului: "Osten oder Westen?" Ja kun vastasin olevani Länsi-Saksasta, jatkoi ilahtunut suomalainen: "Ach, ich liebe die Deutschen und ich liebe die deutsche Sprache." 50-luvulla näin tapahtui joka kerta, kun menin ravintolaan. Tunsin olevani pidetty ja oli vaikeaa sanoa, että painu helvettiin, haluan olla kahden tyttöystäväni kanssa, kun toinen vaan istui iloisena pöydän ääreen juttelemaan.

— Suomalaisten ja suomenruotsalaisten suhde oli masentava silloin 50-luvulla. Suomenruotsalaisten suhtautumista suomalaisiin kuvaa seuraava juttu, jota ruotsinkieliset kertoivat. — Suomalaisilla ei ollut edes omaa sanaa tuolille, vaan se on tullut meidän stolistamme. Se merkitsee, ettei heillä ollut edes tuolia, ennen kuin me tulimme tänne.

— Sikäli kun tiedän saksalainen sana "Nase" on latinaa, mutta kukaan ei ole väittänyt, ettei saksalaisilla olisi ollut neniä ennen kuin roomalaiset tulivat Saksaan. Kun taas puhuin suomalaisten kanssa he sanoivat, että suomenruotsalainen yläluokka on jatkuvasti jarruttanut tämän maan kehitystä ja kulttuuria. Minulle kerrottiin näitä ja samantapaisia juttuja aina uudelleen ja uudelleen.

— Sain täällä oleskeluni alussa helpommin kontaktin yhteiskuntaan ja uutisiin suomenruotsalaisten kautta, koska ruotsin kieli on ulkomaalaiselle helpompaa oppia.

Tarvitaan muutamia vuosia ennen kuin ymmärtää, mitä Helsingin Sanomiin on kirjoitettu, mutta vain muutamia viikkoja Hufvudstadsbladetin ymmärtämiseen. Sama koskee myös radio- ja TV-uutisia.

— Suomen kielen taitamattomuus aiheutti minulle kuitenkin syyllisyydentuntoja, ja niin aloitin suomen opiskelun noin neljä vuotta täällä oltuani. Kielen opiskelu on tärkeä asia identiteetille. Ihminen joka jää tänne, haluaa ainakin osittain olla ja ajatella kuin suomalainen. Kieltä oppiakseni etsin ja sain uusia suomalaisia ystäviä. Ystäväpiirissä osa saksalaisesta identiteetistä katoaa ja tilalle tulee suomalaista identiteettiä. Se voi myös aiheuttaa identiteettikriisiä.

— En osaa sanoa, millaista on olla tavallisena työntekijänä Suomessa, koska työni vuoksi tapasin vain "meneviä" miehiä ja naisia. Ulkomaalaiset ovat täällä yleensä henkisen työn tekijöitä. He elävät eri tavoin, tapaavat erilaisia ihmisiä kuin ruumiillisen työn tekijät. Keskustellessani esimerkiksi turkkilaisten ja marokkolaisten vierastyöläisten kanssa Saksassa tai Ruotsissa he ovat hyvin hämmästyneitä siitä, että saksalainen on vapaaehtoisesti vierastyöläisenä toisessa maassa. Heidän identiteettinsä ja kokemuksensa vieraalla maalla ovat varmasti aivan erilaisia kuin minun.

— Kun elää ensimmäistä ja toista vuotiaan vieraalla maalla kaikki on uutta, kiinnostavaa ja ihanaa. Neljäntenä vuonna löytää varjopuolet ja monet lähtevätkin maasta noin viiden vuoden kuluttua. Kuudentena ja seitsemäntenä vuonna ilmenee aggressiivisuutta kaikkea kohtaan. Ihminen on vihainen sekä Suomessa että Saksassa, Tausalla on varmaan identiteettikriisi, koska ei osaa olla tyytyväinen missään. Argumentit ovat usein aivan mitättömiä ja naurettavia. Esimerkiksi voi ärsyttää, että suomalaiset eivät puhdistu eivätkä kiillota kenkiään. Se on aikaa, jolloin ei tunne kuuluvansa minnekään. Seitsemän vuoden jälkeen tulee tasapainoon tai lähtee muille maille. Yleensä ihminen, joka on ollut täällä niin kauan, myös jää tänne. Olen keskustellut Saksassa asuvien suomalaisten kanssa ja heillä tuntuu olevan samanlaisia mielteitä.

— Suomalaisissa ja muissa pohjoismaalaisissa ei ole suuriakaan eroja. Mannereu-

rooppalaisilla ja pohjoismaalaisilla eroja sen sijaan havaitsee. Esimerkkinä voisi sanoa, että saksalainen haluaa yleensä aina ensimmäiseksi saada selville, millä tasolla toinen ihminen on. Onko hän minun tasollani, ylemmällä vai alemmalla kuin minä. Saksalainen haluaa aina olla ykkönen. Täytyy tapahtua paljon ennen kuin tämä asenne häviää. Pohjoismaalaiset ihmiset ovat kukin omalla tasollaan ja sillä siisti.

— En voi tällä hetkellä sanoa, mikä on kotimaani, Heimat. En tiedä, onko se minulle hyöty vai haitta. Olen asunut useassa maassa. Olen kirjoittanut kirjoja eri maista ja pidän aina eniten siitä, josta juuri kirjoi-

tan. Voin muuttaa minne tahansa ja tunnen aina olevani kotona. Sen jälkeen kun 14-vuotiaana muutin pois Danzigista minulla ei ole ollut sellaista kotipaikkaa, josta olisin voinut sanoa että täällä ja vain täällä haluan asua. USA:ssa ja Länsi-Euroopan ulkopuolella en kuitenkaan tunne olevani kotona. Muuten olen sitä mieltä, että ulkomailla eläminen avartaa ihmistä ja tekee elämän mielenkiintoisemmaksi.

Alustus Kriittisen korkeakoulun Identiteetti-vieraalla maalla -tilaisuudessa 16.10.1984

Joe White:

Millaista on olla englantilainen Suomessa?

Jo se, että joku vapaaehtoisesti päättää lähteä omasta maastaan, todistaa että hän ajattelee eri tavalla kuin muut. Häneltä puuttuu ainakin jossain määrin tunne tai tarve yhteenkuulumisesta. Hänestä tulisi ehkä muutenkin ulkopuolinen kotimaassaan.

Kun hän tulee vieraaseen maahan, hän tavallisesti joutuu ottamaan työpaikan, jota ei muuten ehkä ottaisi tai johon hänellä on vain hyvin vähän tai ei ollenkaan koulutusta. Usein hän käyttää työssään omaa kieltään, mahdollisesti opettaa sitä. Suomessa kieli asettaa ulkomaalaiselle valtavia esteitä. Ulkomaalaisen on usein pakko kommunikoida oman kielensä yksinkertaistetulla versiolla — minun tapauksessani yksinkertaistetulla englannilla.

Näin kolme ihmisen identiteettiin vaikuttavaa vahvaa tekijää puuttuu: kotimaa ja kulttuuri, työ sekä kieli. Kysykää ihmisiltä mitä he ovat tai keitä he ovat, useimmat vastaavat esim.: "Olen saksalainen, olen insinööri, pu-

hun saksaa." Suomessa oleva ulkomaalainen ei usein voi olla varma mistään näistä. Ulkomaalaisen täytyy luoda erilainen omakuva. Minä esimerkiksi ajattelen niin, että kansallinen identiteetti, ylitiöisänmaallisuus ovat vaarallisia ja tarpeettomiakin tekijöitä ihmisen omassakuvassa. Minä olen ihminen, elävä olento. Niin ovat suomalaisetkin. Tällä tasolla minun täytyy samastua heihin. Yksi syy kotimaasta lähtöni oli oman identiteetin löytäminen ilman keinotekoisia isänmaallisuuskäsityksiä ja kansallista kulttuuria. Halusin löytää ihmisen kulttuurin alta. Etsin yhä.

Suomessa olevalla ulkomaalaisella on suunnattoman paljon kielivaikeuksia, eikä hän useinkaan pysty ilmaisemaan itseään haluamallaan tavalla, vaikka hänen sanavarastonsa olisikin erinomainen.

Epävarmuutta aiheuttaa myös vaikea asuntotilanne — se vaikuttaa tietysti myös suomalaisiin. Ei aina lohduta sekään, että ul-

komaalainen voi saada vuokra-asunnon helpommin kuin suomalainen, sillä hän ei tiedä oikeuksiaan ja hänet on siten helpompi häättää.

Lakia ulkomaalaisille

Suomen ulkomaalaislaki on kansallinen häpeä. Lakina se heijastelee epäsuorasti kansan tahtoa suoda vain minimioikeudet ulkomaalaisille. Ennen viimeistä puutteellista lakia ulkomaalaisilla ei ollut minkäänlaisia oikeuksia — ei vaikka olisi asunut maassa vuosikausia. Eikä ulkomaalainen vielääkään saa edes äänestää itseään koskevista asioista. Hän ei saa toimia ammattiyhdistyksissä, mutta hän saa maksaa jäsenmaksun. Hän ei saa toimittaa omaa sanomalehteä eikä olla oman yhdistyksenä puheenjohtaja. Hänelle ei kerrota häntä koskevista laeista. Hänen on itse yritettävä saada selville, mitä sosiaalisia etuja hänelle mahdollisesti kuuluu, vaikka hänen oman maansa ja Suomen välillä saattaa olla asiaa koskevia sopimuksia. Tietääkseni ulkomaalaislain yhteenvetoea ei ole käännetty englanniksi tai millekään muulle kielelle. — Kustannukset eivät varmaan olisi suuret.

Laki ei vastaa YK:n kansalaisoikeussuosituksia. Se vain lisää ulkomaalaisen epävarmuutta. Hän tuntee olevansa ei-toivottu vieras — ja niin kai on tarkoituskin. Suomalaiset eivät kuitenkaan vainoa ulkomaalaisia. He vain yrittävät olla huomaamatta näitä. Vastakohtana onkin sitten Hyvä Suomi-asienne ja vaatimukset Ruotsissa asuvien suomalaisten oikeuksista. Niitä esitetään jatkuvasti.

Kaikki tämä yhdistettynä suomalaiseen sulkeutuneeseen luonteeseen, "melankoliseen isänmaallisuuteen" — kuten suomalainen ystävää sitä sattuvasti kuvaili — saa aikaan sen, että ei-suomalaisen on äärettömän vaikea ystävyyttä tai tutustua suomalaisiin, syvemmistä ystävyyssuhteista puhumattakaan. Monella tavalla englantilaiset ovat aika samanlaisia luonteeltaan ja käsityksiltään. He tuntuvat pitävän toisiaan suuressa arvossa.

Suomalaisten yhteisyys

Suomalaiset ovat herkkiä arvostelulle. He

puolustavat nopeasti isänmaataan, jos kritiikki on heidän mielestään aiheutonta. Britti taas on kasvatettu uskomaan, että hänen oikeutensa tai jopa velvollisuutensa on kritisoida sitä, minkä tuntee vääräksi. Kritiikki ei välttämättä ole negatiivinen asia. Ja vaikka kritiikki ei aina näytä olevan rakentavaa yhteiskunnan kannalta, se voi silti olla terapeutista kritiikin esittäjän kannalta. Englantilainen kuitenkin tuntee, että hänellä on yhtä suuri oikeus erottautua suomalaisesta tyhmyydestä kuin englantilaisestakin. Mutta Suomessa, missä yleinen konsensus vallitsee miltei joka asiassa, toisinajattelevaa ei suvaita.

Tämä kaikki ei automaattisesti tarkoita sitä, että englantilainen on aina kritiikissään oikeassa. Mutta hänellä on myös oikeus olla väärässä.

Mutta ulkomaalainen ei tunne joutuvansa vain suurten asioiden ulkopuolelle. Ajan mittaan juuri pikkuasiat saattavat vieraannuttaa häntä eniten. Hän ei kykene tajuamaan tai kertomaan vitsiä, hänen on vaikea jutella vieraan kanssa junassa tai bussissa, hän ei voi purkaa kiukkuaan typerään kaupanmyyjään — vain muutaman esimerkin mainitakseni.

Suomessa ei ole erityisiä ulkomaalaisten asuttamia alueita, ei ulkomaalaiskortteleita. Vaikka tällaisilla alueilla on omat huonotkin puolensa, niiden puuttuminen merkitsee kuitenkin sitä, että ulkomaalaiset eivät pysty säilyttämään omaa kulttuuriaan, kieltään, eivätkä he voi yhdessä yrittää sitä säilyttää. Ulkomaalaiset seurustelevat keskenään, omassa ympyröissään, mutta se ei ole sama kuin jos he asuisivat yhdessä. Tapaamiset muuttuvat vähitellen ennalta sovituiksi ja rutiinimaisiksi, suomalaisten tapaamismahdollisuudet vähenevät — siis ulkopuolinen stimulus vähenee.

Tästä kaikesta seuraa, että silloinkin kun ulkomaalainen on naimisissa suomalaisen kanssa, hän voi joutua ympäröivän yhteiskunnan ulkopuolelle. Hän tuntee olevansa juureton. Hänellä ei ole oikeuksia ja sen vuoksi hänellä on vain vähän velvollisuudentunnetta, tunnetta siitä, että haluaa osallistua ja auttaa. Hän maksaa kuitenkin veroja. Ulkomaalainen voi jopa joutua lopulta eroon ystävistään, kun nämä muuttavat takaisin kotiin tai muuhun maahan ja uusia ystäviä on aina vain vaikeampi saada. Apatia valtaa

hänet ja sulkee hänet hyytelömäiseen kuplaan. Häneltä voi hävitä ajantaju, hän voi tuntea olevansa jokapäiväisen elämän ulkopuolella — tämä voi jopa vaikuttaa hänen muistiinsa. Minulla on kyllä aina ollut huono muisti, mikäli oikein muistan.

Mikään edellä mainittu ei välttämättä ole pahaksi. Se voi olla jopa vapauttavaa. Voi tuntea itsensä vapaaksi jokapäiväisen elämän paineista. Ihmisluonto löytää kyllä nopeasti korvaavia paineita. Yksinäisyyden tunne voi muuttua sietämättömäksi. En tiedä, onko Suomessa tehty psykologisia tutkimuksia ulkomaalaisista — ne voisivat osoittautua erittäin kiinnostaviksi.

Maailmassa on miljoonia ihmisiä, jotka ovat jättäneet synnyinmaansa ja heidän lukumääränsä kasvaa jatkuvasti. Kansallinen pala maata jalkojen alla ei jaksa kiinnostaa heitä. Löytävätkö he identiteettinsä tai yrittävätkö koskaan löytääkään? Siihen kukin vastataan itse. Ja siinä suhteessa ulkomaalaiset ovat samanlaisia kuin kaikki muutkin. Vain ihmisiä.

Alustus Kriittisen korkeakoulun Identiteetti vieraalla maalla -tilaisuudessa 30.10. 1984.

Ingrid Saaristo:

Identitet i främmande land:

Hur är det att vara riksvensk i Finland

Ärade herrar och damer! Identitet i främmande land är rubriken på den här serien. Ordet identitet är ganska användbart när man vill beskriva något av det en människa känner när hon hamnar i ett annat land än där hon är född och uppväxt. När jag 1970 flyttade från Sverige till Finland drabbade mig frågan om min identitet omedelbart och överraskande. Redan efter några dagar dök de här orden upp i huvudet: Nå? Vad är du nu då? Svensk? Finländare? Nordbo? Och lika raskt och överraskande kom svaret: Ingetdera. Nu är du — europé. Och det kändes mycket befriande. Tråkigt nog har denna något storvulna känsla försvunnit, och numera är det litet så och så med identiteten. I dystrare stunder är min känslas hemland möjligen en liten ensam kobbe i Ålands hav eller kanske en hytt på en Stockholmsbåt.

Men när det är som bäst, har jag två stycken, lika dyra fosterland.

Hur är det då att vara riksvensk i Finland? Det vet jag egentligen inte. Jag vet bara hur det är att vara riksvensk i Finland, när man har kommit hit som vuxen, för 14 år sedan, med finsk man, med två små barn, till en finskspråkig ort, i Nyland, nära Helsingfors och dessutom är kvinna och dessutom just den *här* människan. Det är det jag ska försöka berätta om. Och då måste jag dels sova hårt i ett jättelikt material, vilket är svårt, dels vara personlig, vilket är obehagligt. Här kommer nu början av ett dagboksblad, personligt och neutralt, med många utvikningar; Om ni tycker att det verkar negativt, beror det på att jag tagit fasta på arrangörens namn: *Kriittinen* korkeakoulu.

På förmiddagen

Lördagen den 27:e oktober 1984. Vaknar av regn som vanligt. River av bladet från köksväggens finlandssvenska almanacka: Tryggsve. Kontrollerar finska almanackan på skrivbordet: Helli, Hellä, Helle, Hellin. Aldrig hört. Är det damer, herrar eller båda delarna? Vad kan det vara i Sverige? Kontroll i almanacka nummer tre: Sabina. Morgonmålet klart: Kaffet, som inte smakar främmande längre, utan hemvant. Nu är det Sverigekaffet som har underlig smak. Och så filmjölken, som heter surmjölk här, eller piimä. Surmjölken, kaffet, brödet, osten, tidningarna, smöret, nej bordsmargarinet. Många här verkar så misstänksamma mot margarin, man känner sig nästan skamsen för att man inte äter smör så ofta. I Sverige är det tvärtom: där skäms de för smöret. De tänker på kolesterolhalten. Här tänker de på smörberget och på en gammal margarinskandal.

Nu ska vi se vad lokaltidningen, den finska, har att säga i dag. Första året kom jag igenom den på en enda smörgåstugga. Nu tar den i regel två hela smörgåsar. Och ändå förstår jag bara så där 10 % av texten. Flera av dem som har lyckats i kommunalvalet annonserar sin tacksamhet. Jag känner mig så betydelsefull när jag får gå in i valbåset och alldeles på egen hand utse min kandidat genom att skriva en siffra. I Sverige finns ju namnen redan utskrivna på respektive partis valsedel och man får själv på sin höjd stryka över det namn eller de namn som man inte vill ha.

Om man är svensk medborgare är kommunalvalet det enda av Finlands val som man får delta i. Många nordbor här har dubbelt medborgarskap och de får tydligen rösta i alla val i två länder. Jag vet inte riktigt hur det ligger till med de här sakerna. Hur kan jag vara så okunnig. Är det min slöhet som är orsaken, eller brister i informationen? Kanske både — och. Enligt en uppgift från Sveriges ambassad här finns det ungefär 3.500 rikssvenskar eller Sverigesvenskar här i landet. En stor del av den har genom giftermål förvärvat dubbelt medborgarskap. OCH: omkring hälften av dessa vet inte själva att de har dubbelt medborgarskap. Ett visst utrymme för ökad information finns det nog i alla fall.

I varje nordiskt land finns det människor, inflyttade från varje annat nordiskt land, dvs det finns islänningar i Finland, danskar i Norge, svenskar i Danmark osv. Men när frågan om nordisk rösträtt tas upp i något sammanhang, får man sedan läsa om saken, som om den endast berörde finländarna i Sverige. Den gruppen är så stor, att den drar all uppmärksamhet till sig, på bekostnad av det intresse och den upplysning som åtminstone någon gång kunde komma oss andra inomnordiska utflyttare — invandrare till del.

På tal om val och partier: För mig känns Finland mycket starkare uppdelat på höger och vänster, borgerligt och socialistiskt, än Sverige. Jag tycker själv att den här uppdelningen saknar relevans i ganska många frågor och har faktiskt fått känna på att bli skeptiskt betraktad både av högersinnade och vänstersinnade. Kan det vara spår från 1918 som ännu i dag delar upp landet så pass hårt? Men vidare i tidningen:

Kukkasipuleita ehtii vielä istuttaa. Hurra, jag förstår. Ännu hinner man sätta blomlökar. Nej, det gör du inte. Bostadsannonserna är många. Dem läser jag reflexmässigt. Har äntligen vant mig vid att rummen är så små och priserna så höga. I rikssvenska ögon är nästan alla finländare kapitalister. Tänk att ÄGA sin bostad, också i våningshus. Ja, i Sverige säger man inte våningshus, utan — hyreshus. Och vilka summor! Och vilka kortfristiga lån! Inget förvånar våra svenska gäster så mycket som bostadssituationen här i Finland. — Vilket strävsamt, sparsamt, duktigt folk, säger den svenska släkten.

Att jag bara förstår ungefär en tiondedel av min egen lokaltidning efter 14 år på samma plats är förstås en ständig källa till skam, samvetsförebärrelser och problem, varför förneka det? 1975, efter fem år här, skrev jag så här i ett sammanhang: "I livsmedelsaffären går det ganska bra numera. Min affär har ett litet sortiment, med i regel bra varor, det här landets varor, alltså? Köttdisken är det svåraste. Köttet ser inte ut så som det gör hemma. Jag står där och pekar litet ängsligt, ibland blir det bra, ibland dåligt, ibland alldeles för dyrt. Kassörskan är av den strålande typen. Hon vill gärna småprata, och vem vill inte det? Men småprata är nog det sista man lär sig på ett främmande språk. Då vi plockar

ned varorna i kassarna uppstår alltid en märkbar tystnad, och jag vill ut på sekunden. När man inte riktigt kan säga t.ex. 'och regn varenda dag', då ler man. Man ler krampaktigt och leendet ska betyda: jag är inte sur eller mallig, jag vill vara vänlig och byta ett ord eller två, men jag kan inte språket, och det kan inte rå för och observera: jag har inget att be om ursäkt för."

I dag finns det kanske skäl att be om ursäkt, men f.ö. känns det mesta mycket bättre än då, om än inte alltid bra. Jag lever delvis skamligt och opraktiskt. Varför har jag då inte förmått lära mig det finska språket tillräckligt bra? EN förklaring ligger väl i att jag kommer just från Sverige, och att svenskan finns i Finland, i litteratur, i massmedier, på människors tunga, dels som modersmål, dels som inlärt och då ofta på en förvånansvärt hög nivå. Dessutom är jag försörjd och skulle säkert också på egen hand kunna försörja en familj med nuvarande språkunskaper. Ja och så finns hela biten med psykologiska orsaker. Av de rikssvenskar, som jag har träffat här i Finland, har en överraskande stor del inte behärskat finska särskilt bra, till skön tröst för mig. Och så finns det förstås också sådana som klarar sig nästan obehindrat på finska. En sak vill jag framhålla: kom inte till mig och säg att finskan är ett svårt språk! Finskan är ett fantastiskt, underbart, härligt, unikt språk, som det är en fröjd att åtminstone kunna lukta på, och det är under inga förhållanden svårare än svenskan.

Nu till Hufvudstadsbladet, blandat med kaffe och flera smörgåsar. (Den tidningen breder ut sina sidor som en stor finlands-svensk famn, där vi alla ska känna oss hemma, trygga, lagom informerade om det viktiga och litet otäcka, men mest gemytligt ändå, och också om flera av oss värjer sig, protesterar, är kritiska, så känner vi det varma suget och dras in mot gemenskapen.)

Jag, som inte kan finska, får min information om Finland och världen omkring från radion, när jag har möjlighet att lyssna, och från Hufvudstadsbladet. Man får just så mycket vetande om skeendet, att man klarar sig utan finska.

Insändarspalten tar som så ofta upp s.k. språkgrödor i översättning från finska till svenska. Ett av de absolut mest fascinerande fenomenen med hela Finland är de två

språken. Hur imponeras man inte av t.ex. expediter i Helsingfors, som likt cirkusartister kastar sig från den ena språktrapetsen till den andra! Och hur imponeras man inte av dessa översättare, som tålmodigt mening för mening arbetar sig igenom text efter text! Språkgrödorna då? De är ett kapitel för sig. Jag är inte alls någon språkexpert, men får ändå pendla mellan polerna ilska och avtrubning när det gäller den svenska som jag dagligen hör i radio eller läser i tidningar. Jag menar då inte de s.k. finlandismerna, utan oklarheter och direkta språkfel. Vill man ha svenska i Finland, måste man nog satsa betydligt mer på språkvården.

Hur är det med svenskan?

Tycker *jag* att svenskan ska finnas i Finland? Svaret är faktiskt inte självklart för mig. Om jag svarar ja, vad är då orsaken? Kanske talar jag i egen sak? Kanske tycker jag att svenskan i Finland behövs som en bro till Sverige, Norge, Danmark, Island, och till Åland, förstås? Troligen tänker jag först och främst på människor som jag känner, och som jag har lärt känna just på grund av vårt gemensamma språk, på individer som Ebba och Hasse och Kerstin och Gunilla och allt vad de heter. De är födda in i det svenska språket på samma sätt som alla människor är födda in i luft, i värme och ljus. Vi andas vårt språk som vi andas syret i luften. Visst går det bra för många att andas genom syrgasapparat också. Men jag tror, att den människa lever mer äkta och mer fritt som får andas sitt språk som luften omkring sig — direkt och utan reflektion.

Hur är det med finskan?

Den här emmenthalern är verkligen superb! På kultursidan recenserar en pjäs på Svenska Teatern. Den finlandssvenska kulturen har en bredd som är nästan irriterande och där sprides det härligaste sken av några få klart lysande eldar. Och hur med den *finska* kulturen? Jag ser tavlorna, textilierna, hör musiken, musikerna, sångarna; och nog finns det bredd och djup och ljus på den fronten! De få finska TV-pjäser med svensk text som jag

har sett, har alla varit starkt gripande.

De finska *böckerna* får man ta till sig via en översättning. Hittills tycks alla översättare ha varit finlandssvenskar, vilket har präglat språket på ett för oss Sverigesvenskar negativt sätt. Skillnaderna mellan det svenska språket i Finland och i Sverige är avsevärda och få finländare tycks vara medvetna om detta obestridliga faktum. Den första tiden här i Finland var jag ett ganska stort frågetecken. Skyddsväg, vad var det? Kännspak? Råddig? Rosk? Skrapabulla? Rojsig? Kudda? Haltpunkt? Butka? Svirvel? Spåra (substantivet)? Huda? osv.

När finska böcker översätts, får de en finlandssvensk prägel, som rimligt vis måste förvirra ock skrämna många läsare i Sverige. Det skulle vara en kulturell välgärning av stora mått för båda länderna om man gick in för en något mer hovsam användning av finlandismer, kombinerat med en förklarande ordlista i slutet av boken. Samma önskemål gäller den litteratur som från början skrivs på svenska här i Finland.

På sidan 5 står det: Gemensamt ansvar gav 13,6 miljoner. Nog är dom bra på insamlingar dom där finländarna! Det beror väl på att en så stor del av dem har konkret egen erfarenhet av hunger. Här i Finland hör man ofta om hur bra vi har det, vilken lyx vi ändå lever i. I Sverige hör man lika ofta motsatta tongångar. — Nu kan man ju inte unna sig någonting, dåliga tider, säger dom där dom står i sina väl tilltagna och utrustade kök och steker sina oxfileer. Allting är sannerligen relativt.

Är vi bröder sinsemellan?

Dagbokssidan, då tar vi en surskorpa, eller Finn crisp... Här är en notis om någon som har försökt lura tjuvar i broderlandet. Med broderlandet avses Sverige. Sverige är alltså bror till Finland. Storebror, då? Den där stora rika som kan så mycket och som ibland blickar ned på östra lillbrorsan med välvillig men högragen min? Men har inte den där lillbrorsan växt ifatt den större en hel del på de senaste åren? Svaret beror väl på vilken måttstock man försöker använda. Skillnaden 1970 var ganska tydlig. Materiellt var det väl sämre, men det hade nog inte så stor betydelse

för oss. Vad jag tydligast noterade, var att så mycket var opraktiskt ordnat och i mina ögon dessutom oestetiskt. När jag nu tycker att skillnaderna är mindre, kan det dels bero på att jag inte är densamma som då, dels på att utjämning faktiskt har skett. Fortfarande tycker jag att Sveriges städer och landsbygdsbebyggelse är vackrare än Finlands och att planeringen här ofta är mindre lyckad, antingen det är fråga om t.ex. en bostad eller t.ex. ett gatunät. Men ett land är väl först och främst dess natur? Finländarna talar ofta om sin underbara natur och det gör de verkligen rätt i. Men jag tycker, naturligt nog, att Sverige är jordens vackraste land. Vad jag saknar här är berg, ty Finland är förvisso ett platt land, och det inte bara i Österbotten.

Bilden av Sverige i finländska massmedier är, som jag har uppfattat den, till stor del mycket negativ. Ibland får man en vision av en komplexfylld lillebror, som nyper storebrorsan i benet så fort han kommer åt. Sverigebilden i Finland, det är Stockholms tristaste förorter med betong i 12 våningar, Sergels torg med dess narkotigahandel, en skola som inte lär barn läsa eller skriva och en nästan fullständig ignorans av de inflyttade, vare sig de är finnar, finlandssvenskar eller andra utlänningar. Det där stämmer förstås illa med mitt Sverige, som är röda vackra trähus i ett böljande landskap, människor av alla åldrar med vett och lärdomsiver och en offentlig apparat som utan tvekan gör stora ansträngningar för att alla oavsett ursprung ska må bra.

Hur är det då med Finlandsbilden i Sverige? Den förmedlas oftast av personer som är finländare-från början och som därför kanske inte har riktig känsla för vad rikssveuskarna vet och inte vet om Finland. Kanske vi 3.500 Sverigesvenskar i Finland på något sätt kunde hjälpa till att presentera Finland för Sverige? Ibland tror jag, att vi som har bytt hemland, kanske är en outnyttjad resurs. Man kan läsa om vänortsbesök och andra utländska gästspel och fundera på hur det skulle ha varit om någon här boende som kommer från samma land som gästerna hade bjudits med till mötet. Skulle det inte ha varit till glädje och nytta för alla parter? Ett vet jag säkert: att vara en nyinflyttad utlänning och träffa en landsman, det är helt enkelt salighet!

Lever vi verkligen i ett tvåspråkigt land?

På sidan 8 en märklig rubrik: Pentti Somerto: Ansvar et kräver tolkningsf retr de. Hurdan tolkning? Aha, det handlar inte om språk, det handlar om fackliga avtal. Personlig tolkning mellan de svenska och finska språken kan väl inte behövas, eftersom landet officiellt  r tvåspråkigt? Eller  r det tvärtom? Eftersom landet  r tvåspråkigt, finns här människor, som bara kan ett av de två språken. Möjligheten att två personer, som inte har ett gemensamt språk måste kommunicera med varandra är ganska stor. Det finns t.ex. ett stort antal läkare, också här i södra Finland, som inte känner sig tillräckligt säkra i svenska för ett patientsamtal. Och det  r inte alltid så lätt, för t.ex. mig, att själv skaffa en lämplig tolk. Men ett utbyggt tolksystem, finansierat av stat eller kommun som i Sverige, har jag hittills varken st tt på eller hört talas om. Men det  r kanske med det som med så mycket annat här i Finland: det finns nog förmåner, bara man själv kan snoka reda på att de finns och hur man får tag i den.

Numera börjar jag förstå, att myndigheterna i Sverige har en ganska stark serviceanda och att jag på många sätt  r bortskämd. Informationen fungerar i stort sett bra där och ges i regel utan anmodan direkt till dem den kan tänkas beröra. I Sverige kom barnbidraget i brevluckan i form av en postanvisning, som man f. . kunde köpa mat f r i närmaste livsmedelsaffär och f r överskottet

som kontanter i handen. H r i Finland gällde det att själva hålla reda på rätt dag i kvartalet och bege sig till rätt postkontor, dock inte en lördag, och dessutom säga de rätta finska orden.  n i dag  r jag inte s ker på om det heter lastenlis  eller lapsilis .

Hur känner jag det?

Kaffet är slut och magen m tt. På tidningens sista sida slår en rubrik emot mig: Pohjola-Norden 60  r. Finländarna har det sämst i Norden. Enligt diverse undersökningar ligger Finland sämst till vad gäller ekonomi, bostäder, självmord, sociala förmåner, sjukdom, våldsdåd, inbrott och till r ga på allt: vad gäller själva tillfredsställelsen med livet!

Hur reagerar då jag på en sådan text? Som vanligt när det gäller undersökningar, vill man veta hur det hela  r gj rt; vilka tillfrågades, hur l d frågorna? osv. Men om allt skulle verka tillförlitligt? Hur reagerar jag då? Jag rannsakar mitt inre, länge. Så dyker svaret upp: för tio år sedan hade jag nog känt litet skadeglädje: just så där  r det! Men i dag känner jag ungefär så här: Vårt land  r kanske fattigt, skall kanske så bli, för den som guld beg r. Men detta landet älska vi. Säkert. Jag också. Trots allt.

Alustus Kriittisen korkeakoulun Identiteetti-vieraalla maalla -tilaisuudessa 6.11.1984.

Paul Parant:

Millaista on olla ranskalainen Suomessa?

Aikomuksenani ei ole puhua ulkomaalaisen asemasta yleisenä ilmiönä. Se aihe on varmasti tuttu. Suomalaisten siirtolaisten tragediasta Ruotsissa on puhuttu paljon. En aio myöskään ryhtyä surkuttelemaan niiden ulkomaalaisten kohtaloa, jotka ovat eksyneet tähän kauniiseen pohjoiseen maahan.

Periaatteeni on selvä: Oman maansa jättävän on sopeuduttava. Se on luonnon laki. Hänen on tehtävä uhraus. USA syntyi juuri näin, kansakuntien yhteisöstä. Ja sen voidaan hyvällä syyllä sanoa onnistuneen.

Oma tarinani

Kerron aluksi lyhyesti itsestäni. Elämästäni olen viettänyt 22 vuotta Ranskassa ja 13 vuotta Suomessa. Olen jäänyt tähän maahan niin perhesyistä kuin myöskin rakkaudesta, rakkaudesta maan luontoon, hiljaisuuteen. Aluksi olin ahdistunut, se täytyy myöntää. Mutta otettuani vastuun tänne tulostani, en pyytänyt keneltäkään mitään. Joskus olen kironnut tätä maata ja kohtaloani täällä, mutta kaiken kaikkiaan täällä viettämiäni päivien saldo jää plussan puolelle.

Minun tapaukseni ei kenties ole paras esimerkki. Oleskeluni alkuaikoina kyllä puhdistin pöytiä ja pesin astioita ravintolassa, mutta se ei kestänyt pitkään. Minulla on ollut mahdollisuus opiskella viiden vuoden ajan sosiaalipsykologiaa ja sosiologiaa Helsingin yliopistossa. Ansaitakseni toimeentuloni ja välttääkseni liioja opintolainoja annoin ranskan kielen yksityistunteja. Tällä tavoin sain tilaisuuden tutustua mielenkiintoisiin ihmisiin ja aloin vähitell-

len tehdä myös käännöstyötä. Toimittajan työn myötä minulle avautuivat lähes kaikki portit yhteiskuntaan, joka taas tarjosi uteliaisuudelleni oivat näköalat. Nykyisin työskentelen kokopäiväisesti Ranskan Suurlähetystössä. Vaikeuksista huolimatta minulla on tunne, että aikani täällä ei ole mennyt hukkaan.

On mahdotonta asua ulkomailla muodostamatta mielipidettä maasta, jossa asuu. Mutta mielipiteet muuttuvat huomattavassa määrin. Onko minulla jonakin päivänä tarkka mielipide siitä? Vaikka joskus olen hyvinkin kriittinen suomalaisten luonnetta kohtaan, yritän useimmiten tarkkailla suomalaisuutta etnologisesti. Vuonna 1971 en todellakaan tiennyt mitään tästä maasta. Minulla ei ollut edes ennakkoluuloja. Kolmetoista vuotta myöhemmin olen lukenut paljon, nähnyt paljon, kuullut paljon. Olen myös itse vanhentunut. Henkilökohtainen näkemykseni sekä pitkästä oleskelustani täällä että vanhenemisestäni on seuraavanlainen: tämä on kokemus, joka on pannut minut ajattelemaan itseäni ja kansaa, joka vastaanotti minut, ajattelemaan sen luonnetta ja historiaa. Sanoin, että olen joutunut todella pohtimaan ja sen on totta. Kysyn usein itseltäni, millainen ranskalainen olisin, jos olisin jäänyt omaan maahani. Millaiset olisivat mielipiteeni, millainen maailmankatsomukseni? Olisinko juuri tämän näköinen? Millä tavoin tämä maa on minua muuttanut? Millä tavoin olen hiukan suomalaistunut? Millainen olisi herra Paul Parant, jos hän olisi jäänyt isän ja äidin läheisyyteen Nancyyn. Siinä on kysymyksiä, jotka jäävät vastausta vaille.

Ja kuitenkin tunnen yhä olevani ranskalainen. Tämä tunne nousee voimakkaasta

ranskalaisesta kulttuuriperinnöstä, mutta myös suomalaisten asenteesta minua kohtaan. He ovat alitajuisesti vahvistaneet ranskalaisuuttani ja ulkomaalaisuuttani. Olen pannut merkille, että jopa pitkän maassa oleskelun jälkeen vierasmaalainen on ja pysyy muukalaisena kuolemaansa asti. Vaikka hän itse tahtookin unohtaa sen, hänen ympärillään olevat ihmiset pitävät huolen, ettei näin pääse tapahtumaan.

Ranskalaisena Suomessa

Ulkomaalainen, joka tulee vanhaa kulttuuria edustavasta eurooppalaisesta maasta, jolla on vaaleat hiukset ja vihreät silmät, voi tuntea olonsa jopa miellyttäväksi. Ihmiset osoittavat ystävällisyyttä ja viranomaiset tekevät parhaansa auttaakseen häntä asiain hoidossa. Minuun suhtaudutaan täällä joskus kuten turistiin, joka on juuri saapunut Suomeen. Mutta minusta on mukavaa olla ikuinen saapuja.

Ulkomaalaisena olemisesta on joskus sama hyöty kuin akateemisesta loppututkinosta.

Ei ole välttämättä aina helppoa olla ranskalainen ja sen lisäksi myös katolinen. Joskus toivon olevani britti ja protestantti. Suljen pois tietoisesti ne suomalaiset, jotka ovat syvästi kiintyneitä maani kulttuuriin. Heitä on paljon, mutta ne toiset muodostavat vielä suuremman ryhmän.

Minä en pidä klisheistä. Olen havainnut, että suomalaiset omaksuvat orjallisesti ajattelutapoja, joita anglosaksiset maat edustavat suhteessaan latinalaisiin kansoihin. Minulla on täällä se tunne, että niin sanottu etelän mies ei täytä ihmisyyden kriteeriä. Suomalaiset varaavat itselleen hyveitä, kuten rehellisyys, rohkeus, sisu, asiallisuus. Ja mitä he ajattelevatkaan etelän miehestä. Hän on huvittava, epäluotettava, pinnallinen, hiukan laiska ja jopa väkivaltainen etc. On kuitenkin mielenkiintoista havaita, että monet ranskalaiset leimaavat samalla tavoin ne kansat, jotka asuvat heitä itseään etelämpänä. Täällä on joskus sellainen tunne, että koko sivilisaatio on syntynyt jossakin Helsingin ja Rovaniemen välimaastossa. Tämän kaltainen ajattelutapa on kiusannut minua aika ajoin.

Se tapa, jolla suomalaiset tarkastelevat ulkomaailmaa, on tavallaan pakottanut minua pohtimaan omia lähtökohtiani ja omaa identiteettiäni. Riippumatta siitä haluan vai en, olen tässä maassa oman maani *virallinen edustaja* ja siten myös vastuussa sen teoista. Ranskalaisten hyveistä ja paheista tulee myös minun henkilökohdaisia hyveitäni ja paheitani. Ja siksi väitän, että osa ranskalaisuudestani onkin suomalaisten luomaa. Joskus todella haluaisin olla ainutlaatuinen yksilö ilman mitään etikettiä. Tahtoisin ihmisten unohtavan ulkomaalaisuuteni.

Katolisena saan kuulla kaikenlaista. Minulta kysytään usein, miten ranskalaiset miehet asennoituvat kotitöihin, naisten asemaan tai aborttiin. Näyttää siltä, että kovin monet tässä maassa ovat tietämättömiä maamme traditiosta, jossa katolisuus ja vapaa-ajattelu kulkevat rinta rinnan.

Ja taas minä joudun pohdiskelemaan, mistä nuo asenteet syntyvät, miten ne muodostuvat. Minua ei miellytä jatkuva arvostelu, haluaisin enemmänkin ymmärtää, löytää avaimen, *jolla voisin avata oven Suomen sieluun.*

Suomalaisuus — mitä se on?

On selvää, että suomalaiset tuhlaavat liian paljon aikaansa toisten kansojen tuijotteiluun, kun taas muut kansat harvoin tarkailevat Suomea, näin uskon. Mielestäni suomalaiset todella tarvitsisivat ulkopuolisia analyttikkoja, itsetutkiskelu ei riitä. Suomalaiset puhuvat suomalaisuudesta. Mitä se on? Ehkä se on ruotsalaisuuden ja venäläisyyden hylkimistä. Tämä on eräs kielteinen määrittely asiasta. Historiaa tutkiskelemalla on helppoa ymmärtää Suomen ja Ranskan välinen kuilu. Ranska on tehnyt itseään tunnetuksi 2000 vuoden ajan niin sanan voimalla kuin miekalla, sodilla, taiteilla, filosofialla.

Pienen ja suuren maan erilaiset identiteetit voivat jo sinällään johtaa väärin ymmärtämiseen.

Ranskalaisten identiteetti ei ole kansainvälisten urheilukilpailujen varassa. Kriteerit poikkeavat jonkin verran suomalaisiin verrattuna. Minulle esimerkiksi on yhden-

tekevää, käryääkö ranskalainen urheilija doping-testeissä. Sen sijaan olen pannut merkille, että suomalaisen urheilijan kärytessä siitä muodostuu täällä tragedia, kansallinen häpeä. Tässä suhteessa suomalaiset tuntuvat paljon solidaarisemmilta kuin ranskalaiset.

Poliittinen sanavarastomme sisältää asioille erilaisia painotteita: puhuttaessa esimerkiksi rauhasta ranskalainen puhuu mieluummin vapaudesta, vapauden aatteesta muiden kansojen rauhan aatteen rinnalla.

Mennäkseni vielä hiukan syvemmälle itsetutkiskelussa ja kansallisten ongelmien vertailussa olen nimenomaan Suomessa tehnyt havainnon, joka ei ole merkityksellinen. On ilmeistä, että eri kansoja edustavien keskinäinen ymmärtämättömyys on riippuvainen maan koosta. Suurvallan tai keskisuuren maan kansalaisen ei ole kovin helppoa käsittää, millaista pienen maan politiikka perimmältään on. Ja kääntäen pienen maan kansalaisen on vaikea ymmärtää, mistä suurvallan kansalaisten itsetunto ja ylimielisyys johtuvat. Tässä asetelmassa pienemmällä on tietty moraalinen etumatka tai ison maan kansalainen voi joskus tuntea syyllisyyttä maansa historian takia. Keskusteltuani monien ulkomaisten lehtimiesten kanssa Suomen ulkopoliitikasta olen pannut merkille, että Suomen politiikka ymmärretään ja hyväksytään. Sen sijaan suomalainen lehtimies ei mielestäni edusta samaa ennakkoluulottomuutta muita länsimaita kohtaan. En todella muista, milloin olisin lukenut oman maani lehdistä kielteisiä asioita Suomesta. Mutta olen lukenut Suomen lehdistä kotimaatani käsitteleviä juttuja, jotka ovat olleet suorastaan alentavia Ranskaa kohtaan. Joskus tuntuu siltä, kuin pienen maan kansalainen vapautuisi vastuusta ymmärtää isomman maan ajattelutapaa.

Nationalismista kosmopoliittisuuteen

Tiedän monien ulkomaalaisten ihailevan suomalaisten isänmaallisuutta. Suomalainen suhtautuu romanttisesti ellei lyhyesti omaan maahansa. Isänmaa on helppo kääntää ranskaksi; se on yhtä kuin PAT-

RIE. Mutta miten kääntää KOTIMAA. Kotimaa on niin paljastava... koti. Kun ajattelen kotia, ajattelen lämpöä: ulkona on kylmää, pimeää, on hyvä olla kotona. Tunnelmassa on samaa vastakkaisuutta kuin sanaparissa ulkoma — kotimaa. Ulkoma on kuin katu, jolle on ollut pakko mennä, mutta sen toivotaan olevan väliaikaista. KOTIMAA — ULKOMAAT; se on väitöskirjan arvoinen vastakkaisuus. Suomi on turvallinen tukikohta maailman viidakossa.

Miten sitten suhtautua suomalaisten nationalismiin? Eikö se ole hyve? Onhan toki. Sisällöltään se ei ole vaarallista. Kaiken kaikkiaan kansalla on oikeus ylpeillä urheilusankareilla ja misseillä. Jos se on nationalismia niin olkoon. Voin nukkua rauhassa. Sotaa ei enää tule. Kritiikkini johtuu siitä, että arvostan *kosmopoliittisuutta*. Nationalismi jarruttaa ja rajoittaa sitä. Nationalismista voi syntyä kansallinen sokeus.

Itse olen ylpeä ranskalaisuudestani ja sen ihanteista. Olen ylpeä siitä, että se pyrkii universaalisuuteen (valistusaike). Suomalaisuutta pohtiessani näen siinä tuotteen, jolla on käyttöä vain sisäpiirissä. Se on ikäänkuin suljettu järjestelmä, joka hylkii vieraita aineksia. Minä ymmärrän hyvin historialliset syyt tähän. Mutta Suomi on valtio eikä provinssi!

Suomesta lähtee kyllä luovuutta maailmalle muotoiluna ja know howna, mutta mitä tulee tänne. Olen realisti. Helsinki ei ole kansainvälinen kulttuurikeskus. Halu-aako se olla sitä? Olisiko sillä mahdollisuus siihen? Kenties, jos täällä tönäistäisiin suomalaisuuden ihannointia taaemmaksi ja annettaisiin tilaa myös ulkomaiselle hengen laadulle.

Haluan nyt olla utopisti. Kuvitelkaa, että täällä asuisi pysyvästi joukko lahjakkaita luovia ulkomaalaisia, joista puhuttaisiin maailmalla. Eikö tämä olisi tervetullut lisä Suomen maineelle? (Ajatelkaa esimerkiksi Picassoa Ranskassa) Kuvitelkaa jatkuvaa vuorovaikutusta suomalaisuuden ja ulkomaalaisuuden välillä. Eikö tämä räjähtävä yhdistelmä sytyttäisi mahtavia ilotulituk-sia?

Alustus Kriittisen korkeakoulun Identiteetti-vieraalla maalla -tilaisuudessa 27.11. 1984.

Pirkko Siltala:

Elämänteema ja suomalaisen naisen identiteetti

Tunteva ja ajatteleva ihminen joutuu aina ristiriitaan olemassaolevan todellisuuden kanssa. Vastakohtaiset ilmiöt vaikuttavat toisiinsa, muodostavat ristiriidan ja vaativat uutta ratkaisua. Näin syntyvät uudet kokonaisuudet.

Ihmisen elämänkulku on jatkuvasti uusiutuva prosessi, jota vievät eteenpäin ja jäsentävät jo lapsuudesta alkaen ristiriidat ja pyrkimys niiden ratkaisuun. Nämä tiivistyvät elämänvaiheiksi. Jotkut elämänvaiheet saattavat muodostua useiden ristiriitojen kasautumiksi, jolloin tarvitaan uudet ja käänteentekevät työskentelytavat, elämäntoiminnan muodot, jotta syntynyt kuormitus voitaisiin jäsentää, integroida persoonallisuuden osaksi ja löytää tie uuden todellisuuden luomiseen — vapautua. Elämän murroskohdat muodostavat ihmisen kehitystilan.

Elämän keskeisten ristiriitojen hellittämisen ja tinkimättömän ratkaisupyrkimys on tapa selvitä elämästä. Siihen tarvitaan sisäistä psyykkistä työtä ja ulkoista toimintaa. Ihminen vaatii, mutta myös vastustaa ristiriitojensa ratkaisua. Elämä onkin suurelta osin vastavoimien voittamista ja juuri tämän avulla uusien ja tärkeiden asioiden käsittelemistä. Uuden luominen on vastus-

tuksen takana. Ihminen on oman elämänsä luoja vuorovaikutuksen verkostossa.

Ihmisen elämänratkaisut ja sitä tietä uuden todellisuuden luominen ja löytäminen eivät kuitenkaan synny pelkästään sisäisten pohdintojen, sisäisen psyykkisen työn tuloksena. Tarvitaan tämän löytyneen henkisen voimavaran käyttämistä konkreettiseen elämään: eläviin ihmissuhteisiin, työhön ja tekoihin. Nämä puolestaan vaikuttavat ihmisen sisäiseen psyykkiseen työhön. Ihminen yhtäältä kietoutuu elämän konkreettiin todellisuuteen ja toisaalta hän saa tästä kietoutumisesta käyttövoimaa sisäisille pyrkimyksilleen.

Erikoisen vaikuttaviksi ristiriitojen ratkaisut tulevat silloin, kun ne voivat viedä ihmisten yhteistä elämää eteenpäin eivätkä jää pelkästään oman elämän rakentamiseksi tai oman itsen narsistiseksi pönkittämiseksi.

Ihminen kykenee muuttumaan persoonallisuutena silloin, kun hän ottaa vastaan ulkomaailmasta tulevaa palautetta riittäväällä itsetunnolla ja kun hänen sisäistetyt kokemuksensa, kuvansa ovat riittävän joustavia ja muutosherkkiä.

Niin tieteen kuin elämäkokemuksenkin kehittämisessä merkittävin hetki on petty-

mys odotuksissa. Vasta este antaa tuntu-
man ja kokemuksen olemassaolosta, vaatii
uudet aktiiviset työskentelytavat, aikaisem-
man historian kertaamisen sekä persoonal-
lisuuden ja elämäntilanteen rakentamisen
uutta todellisuutta vastaavaksi. Näin ollen
myös kielteisellä kokemuksella on produk-
tiivinen ja luova merkitys ihmiselle.

Ihminen työskentelee esiin omaa histori-
aansa nykyhetken koskettamana sekä
suuntautuu kohti tulevaisuutta. Aktuaali-
nen ristiriita aktivoi aikaisempaa ja "pane-
muistin toimimaan". Säilyttäessään koske-
tuksen historiaansa esim. muistojen avulla,
ihminen suuntautuu tulevaisuuteen. Tämä
merkitsee sitä, että menneisyys on aina ih-
misen edessä. Elämän hallintaan tulevai-
suudessa tarvitaan kosketus historiaan ny-
kyhetken läpi. Tässä prosessissa jokin ai-
kaisempi saattaa menettää merkitystään ja
mielekkyyttään, jolloin uusi joko mennei-
syydestä tai nykyhetkestä avautuu uudessa
valossa ja tulee merkitykselliseksi. Tuntu-
ma omaan ja kansakunnan historiaan sel-
kiytyy ja samalla vapaudutaan historian so-
keasta toistamisesta. Tässä prosessissa ih-
minen pyrkii laajentamaan tietoisuuttaan
käyttämällä myös tiedostamattomansa
muuntuvia voimavaroja. Tätä tietä ihmi-
nen on yhteydessä ihmiskunnan kollektiivi-
seen piilotajuntaan ja sen voimavaroihin.

Ihminen käyttää myös omaksumaansa
tietoa ja entisten ratkaisuyritystensä tulok-
sia ristiriitojensa työskentelyyn. Näin jo-
kainen keskeneräinenkin ratkaisu on käyt-
tökelpoinen elämän mukanaan antamissa
uusissa ristiriidoissa ja toimii elämää eteen-
päin vievänä voimana. Keskeneräisyys on
voimavara — ei täydellisyys.

Itsetunnolla on tärkeä merkitys elämän
voimana ristiriitojen ratkaisussa. Eriyty-
mis-yksilöitymiskehitys, joka on koko elä-
mänkulun mittainen prosessi, sisältää ihmi-
sen kyvyn ja tahdon oman itsen rajoihin
suhteessa toiseen, eriytymiseen itseksi sekä
oman subjektiivisen mielikuvan, tunteen ja
kokemuksen itsestä, sen merkityksestä ja
arvosta. Käsitys oman minuuden rajoista
antaa ihmiselle käsityksen olemassaolosta,
sen jatkuvuudesta, tyydyttävyydestä ja
mielekkyydestä. Itsetunto muodostuukin
monista oman olemuksen ja persoonalli-
suuden eri puolia koskevista käsityksistä ja

arvoista. Ihmisellä tulisi olla tuntuma sii-
hen, että hän on edes jossain määrin oman
elämänsä luoja ja oman persoonallisuuten-
sa rakentaja.

Itsetunto-kehitys voi epäsuotuisissa olo-
suhteissa häiriintyä niin, että ihminen luo-
puu itseän liittyvistä pyrkimyksistä, hän
alistuu ja jää toisten varaan. Hän ei tutustu
omiin voimavaroihinsa eikä niitä kehitä,
vaan näkee ne toisissa. Silloin hän jää alis-
tettuun ja itseään vähättelevään tilantee-
seen. Tälle kehitykselle vastakkainen ää-
rimmäisyysilmiö on tilanne, jossa ihminen
pysyttelee kaikkivoipaisesti oman itsensä
lumoissa, kieltää oman kiintymyksen, rak-
kauden tarpeensa ja vuorovaikutuksen
välttämättömyyden. Silloin hän jää ihmis-
ryhmien ja ihmisyyteyksiä ulkopuolelle.
Ihminen kiinnittyy omaan sisäiseen maail-
maansa. Hän rakastuu omiin ajatuksiinsa,
kiintyy niihin ja luo tästä suhteesta puolus-
tavan otteen ulkomaailmaan. Tuloksena on
vähitellen omien voimavarojen ehtyminen
vuorovaikutuksen puutteesta, mutta ennen
kaikkea omien ajatusrakennelmien ja näke-
mysten lisääntyvä vääristyminen jopa har-
haisuus.

Jos ristiriitojen ratkaisuprosessit eivät
jää illusorisiksi, ihmisen minuuks eheytyy,
kuva itsestä selkiytyy ja tarkentuu sekä per-
soonallisuuden toiminta muuntuu elämän
todellisuutta vastaavaksi. Jos ihminen pyr-
kii ohittamaan ja väistämään ristiriitansa ja
tyytyy jatkuvasti näennäisratkaisuihin, hän
jää kasvotusten elämänvalheen kanssa. Ru-
nailija *Eeva-Liisa Manner* sanoo sen koh-
dalleen:

*"Vain unesi räjäyttämällä voit räjäyttää
kohtalosi.*

*Uhraa kallisarvoisin mitä sinulla on:
haave, ja astu vapauteen,
ja heti olet paljon laajemman todelli-
suuden keskuksessa."*

Ristiriidoista elämänteemaan

Joistakin elämän ristiriidoista voi tulla py-
syvä ja läpi elämänkulun ihmistä askarrut-
tava ja ratkaisuaan etsivä vaade. Tällaista
ristiriitaa voidaan nimittää elämänteemaksi
eli eetokseksi tai paatokseksi. Ristiriita,
josta kehittyi koko elämänkulun ihmistä

askarruttava asia, syntyy yksilöä tai yhteisöä koskevien epäoikeudenmukaisuuksien havaitsemisessa, vaikeissa menetyksissä tai muissa elämän järkytyksissä — siis elämän murroskohdissa. Elämänteema on ihmisen sisäinen, elämää eteenpäin vievä voima ja motiivi.

Näyttää kuitenkin siltä, että ihmisen subjektiivisesti kokema ristiriita ja sen ratkaisupyrkimys tulee luovaksi elämänteemaksi, eetokseksi tai päätökseksi, miten sitä halutaneenkin nimittää, vasta sitten, kun se yhtyy yhteiskunnan ja kulttuurin historiallisiin murroksiin. Ihmisessä yhtyvät silloin monimutkainen yksilöllinen kehitys ja ajan yleiset ristiriidat. Näissä yhtymäkohdissa syntyvät uudet luovat teot.

Suostuminen elämän antamien ristiriitojen koskettamaksi ja pyrkimys niiden hellittämättömään ja tinkimättömään ratkaisuun on luova teko, jonka avulla luodaan uutta todellisuutta niin ihmiselle itselleen kuin yhteisölle ja koko kansakunnalle. Ihminen, joka on riittävän herkkä niin sisäiselle kokemusvarastolleen kuin yhteisölleen ja historialliselle tilanteelle, voi kehittää riittävän totuudenmukaisesti omaa elämänsä ja vaikuttaa sitä tietä kansakunnan elämään. Kyllin totuudenmukainen elämänteema voi syntyä ja rakentua elämän lahjomattomasta tarkkailusta ja sen näkemisestä, mikä murroksessa on uutta.

Ihminen päättää itse ratkaisuistaan ja antaa elämälleen suuntaa, kukaan toinen ei voi sitä hänen puolestaan tehdä, mutta jokainen voi olla tukemassa toinen toistaan.

Jean Sibelius totesi päiväkirjassaan: "Elämän päätöksestä älä hellitä." *Erik Tawastjerna* kirjoittaa: "Tämän kehoituksen Sibelius osoitti itselleen valmistellessaan neljättä sinfoniaansa." Kirjailija *Helvi Hämäläinen* eli lapsuutensa hyvin ankeissa ja ahdistavissa olosuhteissa. Kodissa oli vain muutamia kirjoja. Niiden joukossa oli *Lindeqvistin Taidehistoria*. Jo alle 6-vuotiaana Helvi Hämäläinen vahvasti päivittäin itseään sillä kauneudella, jonka hänelle tarjosivat taidehistorian kuvat antiikin veistoksista. Tällä tavoin hän tahtoi pois kotinsa ankeudesta, sen ikävästä, värittömästä ja ahtaasta maailmasta. Lapsen mielikuvat vapautuivat ja nämä kuvat antoivat ensimmäisinä viitteen siitä, että voi ajatella toisinkin. Pyrkimyksestä kauneu-

teen tulikin Helvi Hämäläisen keskeinen elämänteema.

Ristiriidat ja ratkaisut sekä elämänteema ovat rakentamassa myös ihmisen identiteettiä, ihmisen tietoisuutta ja käsitystä itsestään ja sen kautta käsitystä myös toisista ihmisistä sekä kaikesta häntä ympäröivästä. Myös kansakunnan ja yhteisön identiteetti rakentuu niistä murroksista, joita sen on käytävä läpi tullakseen tietoiseksi itsestään ja voidakseen arvioida ympäristöä.

Suomalaisen naisen identiteetti

Naisidentiteetti on yksilön käsitys eheyden, samuuden ja jatkuvuuden tunteesta naisena. Naisidentiteetti on sisäisen kiinteyden tunne, joka peilautuu ja vahvistuu muiden ihmisten tarjoamista vaatimuksista, mahdollisuuksista ja rajoituksista. Mutta myös siitä, miten muut ihmiset hänet naisena käsittävät ja arvioivat.

Naisidentiteetti muodostuu vuorovaikutuksessa yhteiskuntaan, aikaan, erikoisesti kulttuuritraditioihin ja instituutioihin. Naisen identiteetissä korostetaan naisen erityislaadun kokemusta, joka syntyy naisen rooleista, elämänpiireistä, tehtävistä, psyykkisistä ja ruumiillisista kehitysprosesseista. Ruumiillisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden toistensa läpäisevyys vaikuttaa siihen, minkälaiseksi naisen elämä muotoutuu.

Joutuminen ristiriitaan elämän ilmiöiden kanssa, pakottaa naisen sisäiseen dialogiin itsensä kanssa. Tämän prosessin tuloksena hän yhtäältä muuttaa omaa naisen elämänsä olosuhteita, kulttuuria ja aikaa vastaavaksi ja toisaalta paneutuu niihin epäkohtiin, jotka ovat rajoittamassa kyllin hyvää naisen elämää. Naisen todellisuus on sidottu yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Naiset eivät ole luokka eikä sukupuoli ole kohtalo. Se ei määrittele naista niin paljon kuin muut olosuhteet, esim. toimeentulo, aika-kausi ja yhteiskunta sekä kulttuuri, johon ihminen on sattunut syntymään. Tästä syystä naisen identiteettiä on pyrittävä määrittelemään myös niistä tietoisista ja tiedostamattomista yhteiskunnallisista, kulttuurisista ja historiallisista prosesseista, jotka lävistävät sekä abstraktinomaisesti

säätävät naiseutta. Naisidentiteetin sisältö koostuu sekä yksilön subjektiivisista merkityksistä ja perspektiiveistä että objektiivisista yhteiskunnallisista, kulttuurisista ja historiallisista edellytyksistä ja olosuhteista. Nämä puolestaan määräytyvät menneisyyden ja sieltä tulevien perinteiden sekä tulevaisuuteen suuntautuvien mahdollisuuksien varassa. Tästä prosessista syntyy aina jännite, menneisyyden ja sisäistettyjen kokemusten ja uusien kokemusten, toimintavalmiuksien ja mahdollisuuksien välillä. Juuri tämä jännite on hedelmällinen, uutta luova.

Nykyisin naistutkimuksessa puhutaan naisen kehdestä tietoisuudesta: ns. naistietoisuudesta ja feministisestä tietoisuudesta. Naistietoisuus on hyvin lähellä naisidentiteetin käsitettä. Feministisellä tietoisuudella tarkoitetaan naisten vapautumiseen tähtäävää liikehdintää ja naisen näkemistä oman elämänsä subjektina. Feministisen tietoisuuden on katsottu kehittyvän vain naistietoisuuden kautta — ja samalla olennaisessa yhteydessä kaikenlaatuisten alistaisuussuhteiden purkautumisen prosessiin.

Kukaan ei anna naiselle hänen identiteettiään valmiina, vaan jokaisen naisen on se itse luotava ja säilytettävä. Muuten nainen on tilanteen heijastaja eikä hänellä ole omaa roolia.

Kukin kulttuurin muoto ja jokainen aikakausi antaa myös naisidentiteetille ja feministiselle tietoisuudelle oman tulkintansa, joka muovaa kunkin naisen subjektiivista naistietoisuutta yhtä hyvin kuin feminististä tietoisuutta. Jokainen nainen tulkitsee itsensä naisena osittain tämän kollektiivisen tulkinnan ja osittain subjektiivisen tulkintansa pohjalta. Subjektiivinen tulkinta naisena olemisesta voi olla yhdenmukainen, ambivalenttinen kollektiivisen naistietoisuuden kanssa tai sitä vastaan.

Eri aikakausina ja eri yhteiskuntaluokissa syntyneiden naisten identiteetin sisältö on erilainen. Niin kollektiivisen kuin subjektiivisen nais- ja feministisen tietoisuuden traditiot vaikuttavat naisen elämän sisältöihin ja siihen perustuviin elämäntähtäyksiin vielä pitkään senkin jälkeen, kun niiltä on perusta murtunut. Samalla naisidentiteetti ja sen mukana feministinen tietoisuus muotoutuu uusista haasteista historian ja yhteiskunnan muutoksissa. Kunkin aika-

kauden kulttuurin eetos ja sosiaalisten organisaatioiden muutokset säätävät naisidentiteettiä.

Tästä syystä esimerkiksi naisen historiaa ei voida tarkastella puhtaasti seksuaalisuuden ja sorron perspektiivistä. Kukin aikakausi tuo esiin oman tulkintansa naisen elämästä ja se on aina huomattavasti laajalaisempaa kuin puhtaasti uhrina oleminen. Naiset itse helposti määrittelevät itsensä yksipuolisesti ja yksioikoisesti sorretuksi uhriksi. Alistajana halutaan nähdä mies. Tämä on vääristynyt ja kapea kuva naisen ja miehen välisestä vuorovaikutuksesta. Tässä kuvassa nainen asettaa itse itsensä tahdottomaksi ja passiiviseksi olennoksi. Samalla vääristyy kuva miehestä.

Puhutaan naisen sukupuolisesta identiteetistä, seksuaalisesta identiteetistä, generatiivisesta identiteetistä sekä vanhemmuuden ja äitiyden identiteetistä. Sukupuolisella identiteetillä ymmärretään yksilön kognitiivista ja emotionaalista vakaumusta siitä, onko hän nainen vai mies suhteessa samaan ja vastakkaiseen sukupuoleen. Seksuaalinen identiteetti on edellistä laajempi käsite, joka kehittyy läpi elämän ja on yhteydessä yksilön kokemukseen siitä, mikälainen nainen hän on. Tämä muodostuu sekä varmuudesta olla sukupuoleltaan nainen että ambiseksuaalisista sukupuolten yli menevistä samastuksista ja toiveista. Generatiivinen identiteetti kuvaa naisen paikkaa sukupolven virrassa tyttönä, vanhempana, äitinä, isoäitinä, lapsenlapsena jne. Vanhemmuusidentiteetin katsotaan olevan yhteydessä yksilön mielikuviin, ihanteisiin ja realistisiin saavutuksiin kuvitellussa tai todellisessa, biologisessa tai psykologisessa tuottajan, synnyttäjän ja hoivaajan roolissa. Äiti-identiteetti edustaa synteisiä vanhemmuudesta, seksuaalisuudesta ja naisuudesta. Naisella on kuva itsestä naisena, sikiön kasvattajana kohdussa, synnyttäjänä ja huolenpitäjänä — persoonallinen vanhemmuus ja naisuus yhdistyy äitiyteen. Nainen suuntautuu siis niiden sisäistettyjen kokemusten varassa, jotka ovat muodostuneet kunkin elämänvaiheen perustavista elämäkokemuksista, erikoisesti ristiriitailanteista ja niiden ratkaisuksista sekä niiden subjektiivisista tulkinnoista. Näitä voidaan nimittää myös naisen elämänteemoiksi. Naistietoisuus rakentuu naisen päivittäis-

tä toiminnoista erilaisissa elämänpiireissä niin emotionaalisella kuin tiedollisella tasolla.

Mitä kehittyneempi ja tarkempi on naisen tietoisuuden aste niin henkilökohtaisesta naistietoisuudestaan kuin yhteiskunnan kulloisestakin naisilmastosta ja feministisestä todellisuudesta, sitä turvallisemmin ja itsetietoisemmin hän voi yhdistää elämänsä eri toimintoja ja elämänpiirejä sekä olla riittävän joustava niiden suhteen.

Omaa identiteettiä tietoisesti rakentavat naiset eivät ole mukautuneet aikakautensa perinteeseen ja jo aikansa eläneeseen nais- ja mieskäsitykseen eivätkä elämänpiireihin. He ovat murtautuneet ulos aikansa eläneistä käsityksistä ja elämäntavoista. Näin tehdessään he ovat jo ennakoineet tulevaa tai ovat olleet aikakautensa uuden nais- ja mieskäsityksen tulkkeina. Usein omat tuskalliset elämäkokemukset ja kriisit ovat vieneet naista perinteisestä ja vanhentuneesta naistietoisuudesta uutta luovaa tietoisuutta kohti.

Laaja kulttuuri syntyy niin miehen kuin naisenkin identiteettien yhteensulautumisesta sekä heidän keskinäisistä ristiriidoistaan että yhteisistä päämääristään. Kaikilla alueilla tarvitaan sekä miesten että naisten arvosuuntausten ja kiinnostuksen kohteiden huomioonottamista. Jos kulttuurin edelläkävijöinä on vain naisia tai vain miehiä, se kehittyy vinosti. Seurauksena on eriarvoinen ja epäoikeudenmukainen maailma. Mutta jos esimerkiksi naisen elämäntoiminnot rajataan yhdeksi osa-alueeksi, jolle myönnetään kylläkin yleisesti olemassaolon oikeus, mutta joka jää miesten vaalittavaksi ja ylläpidettäväksi ja ne kaikille kuuluvat oikeat elämäntoiminnot ovat vain miehillä, eriarvoisuuden ja vinoutuneen kulttuurin vaara on lähellä.

Suomalaiset naiset ovat suomalaisessa yhteiskunnassa eri sukupolvina pyrkineet erilaisiin tavoitteisiin rakentaessaan identiteettiään ja feminististä tietoisuutta.

1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa naiset pyrkivät yhteiskuntajäsenyyteen samanlaisessa mielessä kuin mies sitä oli. Kansalaisoikeuksien saaminen oli naisen identiteetin ja feministitietoisuuden peruskivi. Naisena olemisen keskeiset ongelmat keskittyivät kysymyksiin moraalista, kou-

lutuksellisesta ja oikeudellisesta arvosta. Myös naimattoman naisen oikeudet ja normit olivat vähäiset, toisaalta juuri naimaton nainen saattoi käydä avioliitossa elävää naista luontevammin ansiotyössä etenkin keski- ja yläluokassa. Miesten elämäntapaa ei tänä aikakautena voitu asettaa vielä julkisesti kyseenalaiseksi.

Kun *Akseli Gallen-Kallela* tapasi *Helena Schjerfbäckin* kummankin opiskellessa opintomatalla Pariisissa, hän mainitsi eräässä kirjeessään tavanneensa tämän naismaalarin, jonka kuten muidenkin samanlaisia haaveita elättelevien tyttöjen olisi parasta omistautua maalaamisen sijasta synnyttämään poikia, jotka puolestaan voisivat ryhtyä kunnon taiteilijoiksi.

Tämän aikakauden naiskäytäntöön sisältyivät perinteisen akateemisesti koulutetun perheenäidin roolin rikkominen ja työhön hakeutuminen; naisen seksuaalisen vapautumisen ajaminen, mikä yhtyi erikoisesti 30-luvulla työväenluokan vapautumiseen; naisen yksinhuoltajuuden oikeuksien ajaminen aikana, jolloin avioliitto oli vielä järkkymätön instituutio. Äitiyden käsitys tänä aikakautena oli sekä konkreettinen että mytologinen: äidin, luonnon ja kansakunnan samastaminen. Tämän sukupolven naiset tukivat voimakkaasti toinen toistaan, mutta enimmäkseen luokkarajojen sisällä.

1930-luvun loppua ja 1940-lukua hallitsi toinen maailmansota ja ihmisten niin miesten kuin naistenkin keskeisenä ongelmana oli selviytyä sodasta ja senjälkeisestä rakennustyöstä. Miehen ja naisen kahtiajaolle ei ollut tilaa, koska sodan asiat oli yhdessä kamppailtava ja ratkaistava sekä rinnakkain protestoitava sodan mielettömyyttä vastaan. Sota-aika poisti myös traditionaalisia roolirajoja ja rakenteita. Yhteistyö miesten kanssa rakensi naisen identiteettiä.

Vuosina 1960-70 naisen identiteettiä rakennettiin hyvin konkreettisesti. Päivähoitoa ja kotityötä pyrittiin organisoimaan niin, että naisella olisi mahdollisuus osallistua työhön kodin ulkopuolella, jos hän niin halusi.

Nainen pyrki vapautumaan normipaineista. Rakkaudelle ja seksuaalisuudelle annettiin itseisarvoa niin, että rakkaus ja avioliitto erotettiin toisistaan. Avoliitoista

alkoi tulla käytäntö ja avioero nähtiin jo yhtenä mahdollisuutena ratkaista naisen lukkiutunut elämäntilanne. Tähän sukupolveen sisältyivät naisen yksilöitymistä koskevat kysymykset. Naisen elämässä tuli näkyviin irtaantuminen perinnäisestä reaktiivisesta naisen käyttäytymisestä kohti omaa yksilöitymistä, omien vaateiden näkemistä ja vastuuta itsestä. Miesten elämänmuotoa alettiin tarkastella uudesta näkökulmasta.

1970-luvun jälkeen nainen alkoi rakentaa identiteettiään pohtimalla yksityiselämänsä kysymyksiä ja luomalla aikaisempaa monimuotoisempia ihmissuhteita. Nainen kääntyi tutkimaan itseään, mitä hänessä itsessään tapahtuu, mitä hän tuntee. Tähän saakka naiset olivat eläytyneet toisiin ihmisiin, ottaneet heistä vastuuta. Tämä on tärkeä elämänarvo, mutta naiset ohittivat sen toteuttamisessa itsensä. Nykyisin naisen itsensä erittely, itsensä tuntemisen opetteleminen on vienyt naista ottamaan kantaa elämänsä uusiin ehtoihin ja mahdollisuuksiin.

1980-luvun naista kiehtoo naisen toiminnan laajuus ja monipuolisuus sekä arvosi-donnaisuuksista miestä vapaampi elämäntapa ja -muoto. Tässä sukupolvessa ei enää todistella naisen elämän oikeuksista, vaan nainen on ennakkoluulottomasti itseään tutkiva subjekti. Myös miestä ja miehen elämää tutkitaan uudesta naisnäkökulmasta. Tämän sukupolven naisen identiteettiin on vaikuttanut ns. sähköisen sukupolven elämäntapa televisioineen ja rock-musiikki, joka tuli lännestä sekä tavarankulutus.

Patriarkaalisen yhteiskunnan antama malli naisena ja miehenä olemiselle on murtunut, naisen ja miehen välinen jännitekenttä on muuttumassa tasa-arvoa kohti. Nyt pyritään pois alistuneisuudesta puolin ja toisin. Nykypolven naisen sanoma on "vahvat naiset miehen yhteiskunnassa". Naiskuvalla on kaksi ulottuvuutta: yhtäältä nainen on kapinallinen ja lannistumaton sekä toisaalta vetäytyvä, esteetti ja harkitseva älykkö. *Marilyn Monroe* ja *L. Onerva* ovat nykyajan naisen isoäitejä älykkyedessään ja seksuaalisessa vapautuneisuudessaan. Naiskuvaan sisältyy myös isäsuhteen ongelmallisuus, etäisyys molemmista vanhemmista ja naisen nouseminen suvun ja

ankeiden olosuhteiden yläpuolelle eikä niiden alistamaksi ja lamauttamaksi. Nykynaisen elämässä kaksi sukupolvea törmäivät toisiinsa rajusti.

Nykynainen on rock-kulttuurin tuote, joka on syntynyt 50-luvun puolivälissä, samaan aikaan kuin rock-musiikkikin. Tämän sukupolven naisen kehto on keinahdellut "*Rock around the clock'n*" tahdissa. Sielunmaisemaan liittyy rockin rytmi ja elämäntunne. Rockin ideologiaan sisältyy myös kaupunkilaisuus, asfaltin haju, uhma, halu irroitella, hullutella ja ärsytellä. Rockilla on myös oma dramaturgiansa.

Tämän aikakauden nainen toimii useilla aloilla, hän liikkuu luontevasti eri maanosissa ja kehittää määrätietoisesti ja monipuolisesti itseään ja uraansa. Nainen voi rakentaa rajustikin omaa identiteettiään nykyisessä yhteiskunnassa.

Toisaalta voidaan todeta, että tätä sukupolvea leimaa liian jyrkkä miehen ja naisen kahtiajako, jonka on ajateltu nousevan nyky-yhteiskunnan pirstoutuneisuudesta.

Tärkeintä on naisen näkökulmasta lähtevä määrätietoinen tutkimus, joka kohdistuu elämän konkreettiin todellisuuteen kuin myös eri tieteesiin ja taiteisiin. Esimerkiksi historiatiedettä, lääketiedettä, sosiologiaa, kirjallisuutta, filosofiaa tarkastellaan nyt naisnäkökulman perusteilta. Historiassa ei enää tutkita itsestään selvästi ai-noastaan hallitsijoita ja sotapäälliköitä, vaan myös arkielämää, joka vie väistämättömästi naisen elämään. Naisen työelämän tutkimusta on ansiokkaasti lisätty.

Elämää ei voida koskaan määritellä vain miehen tai vain naisen kautta. Vastaavasti miestä ei voida määritellä naisen kautta eikä naista miehen. Mies tai nainen ei yksin voi koskaan edustaa sitä, mitä ihminen on. Molemmille niin miehelle kuin naiselle on myönnettävä ihmisyyys samassa varauksettomassa, täydessä ja rajoittamattomassa mielessä.

Naistutkimus on todennut, kuinka naisten reaalisesti olemassaoleva historia ja kulttuuri ovat olleet mitä suurimmassa määrin rationaalisesti määrittävää "olemista toiselle", sitoutumista ihmiseen ja ihmiskuntaan. Patriarkaalisten voimarakenteiden paineessa on tämän inhimillisen olemisen ulottuvuuden katsottu muuttuneen

keskeisesti naisen olemusta luonnehtivaksi. Tutkijat kysyvät, johtuuko korostuneisuus pelkästä patriarkalisesta voimasta, alituksesta. Tätä aspektia ei voida kieltää, mutta se ei saisi sulkea silmiä asiaan liittyvältä naisomalta, naisarvokkaalta todella inhimilliseltä ulottuvuudelta. Tutkijat ovat osoittaneet, kuinka tässä naisen toiseen eläytymisessä, sidonnaisuudessa toiseen ovat jo olemassa ja siinä saattavat kehkeytyä ainekset korkeampaan kehitykseen ja todella inhimilliseen edistykseen. Tämän mukaisesti naisen historialla ja naiskulttuurilla on jotain myönteistä yleisinhimillisesti arvokasta annettavanaan, jotain myös miesten vapautumisen kannalta välttämätöntä. *Manninen* ja *Saarinen* (1984) tähdentävät, kuinka naisen toiselle olemiseen saattaa sisältyä sellaista arvokasta, joka olisi syytä istuttaa osaksi kokonaisempaa kulttuuria, kasvua ja kasvatusta.

Naisen identiteettiin, naistietoisuuteen sisältyy siis sidonnaisuus, toisesta ihmisestä välittäminen, tämä eettinen periaate. Individualistinen, atomistinen periaate ei ole vielä ulottunut naiseen, läpäissyt naisten maailmaa. Naisen sidonnaisuus on tätä lujempi. Sidonnaisuus synnyttää myös ristiriitaa. Mutta naisen ristiriitaiset sidonnaisuudet ovat myös arvokkaita, ne rakentavat naisen identiteettiä ja ovat naisen luovuuden perustaa.

Naisen sidonnaisuus toisiin ihmisiin, miehiin, lapsiin, naisiin sekä yhteiskuntaan merkitsevät naisen itsensä toteuttamista elämän osana. Mutta ne tuottavat naiselle myös haavoittavia kokemuksia. Näistä syntyvät naisen elämänteemat. Ne sisältävät naisen tehtävän: pyrkimyksen kauneuteen, pyrkimyksen eteenpäin ja produktiivisuuteen, jatkuvuuden säilyttämiseen, pyrkimyksen vapauteen, kaavojen rikkomiseen, moraaliseen rohkeuteen ja vastakohtien näkemiseen.

Mutta voidakseen ratkaista ristiriitojaan luovasti ja pitkäjänteisesti, nainen tarvitsee myös itsenäisyyttä, erillisyyttä, itsetuntoa, tervettä itsekkyyttä ja — välimatkaa.

Juhlaesitelmä Kriittisen korkeakoulun itsenäisyyspäivän juhlassa 6.12.1984.

Aapo Riihimäki:

Quo vadis, femina?

Sukupuolikysymys uudessa valossa

Naisliikkeen edustajat ovat vakuuttuneita siitä, että yhteiskunta ja historia ovat mieskeskeisiä. He vaativat naisellekin omaehtoista pääsyä yhteiskunnalliseen asemaan ja karriäärin luomiseen. Mutta onko naisen kuljettava tuo miehinhenkilökohtaisen karriäärin tie? Entä jos karriäärin tie onkin juuri miehen historiallista harharetkää, miehen vieraantumista — naisesta? Mitä naiset kollektiivina, "sukupuolisena luokkana" voisivat tehdä tuon vieraantumisen tiedostamiseksi ja voittamiseksi?

Naiset tarvitsevat uudensisältöisen "sukupuolisen luokkatajunnan", mikä syntyy jäsenettäessä historia ja yhteiskunta sukupuolikeskeisesti.

Jäsentämisellä ei tähdätä sukupuolisuuden luokkaluonteen pysyväistämiseen vaan päinvastoin sen voittamiseen. Mitkä kypsen teollisuusyhteiskunnan erityispiirteet voisivat paljastaa sukupuolisen luokkajaon "vieraantuneen olemuksen" ja viitoittaa tien pysyvään harmoniaan sukupuolten välillä (ja ihmisten kesken yleensä)?

Toisen luokan kansalaisia

Ei tarvitse olla feministi eikä edes nainen tullakseen johtopäätökseen, että kautta historian yhteiskunta on ollut miesten. Naisen liikkuma-ala on perinteisesti rajattu kodin piiriin. Yhteiskunnallisesti nainen on ollut ja on edelleen alistetussa asemassa. Teollistumisen myötä tuotannollinen työ on valtaosaltaan siirtynyt kodin ulkopuolelle, ja naisen tasa-arvoisuus mieheen nähden on näennäisesti tunnustettu myös työelämässä. Silti monelle ammattialalle naisen on vaikea päästä ja samastakin työstä hänelle maksetaan usein vähemmän palkkaa kuin miehelle.

Rutiinitöitä teollisuus sentään naisellekin tarjoaa, mutta niissä eivät uran luominen tai yhteiskunnallisen aseman hankkiminen onnistu sen paremmin kuin kotonakaan. Koulusivistys on ohjannut osan naisista kunnon karriäarin tekoon, mutta he saavat kokea useimpien komentopaikkojen olevan miehille varattuja. Tämä kokemus (tai ainakin näkemys) muokkaa feminismille kasvualustan.

Jokainen emansipaatioliike kokee edustavansa ihmistä, jota kohdellaan "toisen luokan kansalaisena". Työläinen on tämän arvonimen klassinen haltija. Työväenliikkeen keskeinen asema emansipaatioliikkeiden joukossa perustuu näkemykseen, jonka mukaan kaikki muut epäoikeudenmukaisuudesta kärsivät ryhmät saavat oikeutensa takaisin, kun ensin on turvattu työväestölle sen oikeudet.

Palkkatyöväestöllä ei ole juurikaan ollut moraalisia estoja näyttäessään esimerkkiä oikeuksien ja etuisuuksien vaatimisessa, ja se on saavuttanut useimmat alkuperäisistä osatavoitteistaan. Samalla on työläinen kuitenkin saanut "toisen luokan kansalaisen" arvonimen tavoittelijoiksi varteenotettavia kilpailijoita, esimerkiksi naisen.

Naisliike on omaksunut työväenliikkeeltä erinäisiä ajattelun ja käyttäytymisen malleja, kuten taipumuksen pitää päävastustajinaan viime kädessä pääomapiirejä. Tähän perusnäkemykseen naisliike tuo täydennyksenä ajatuksen, että pääoman valta on myös miesten valtaa — komentopaikkojen haltijoina nämä estävät naisia pääsemästä kykyjään vastaaviin asemiin ja rakentamasta ammatillista karriäääriä.

Tämä tie saattaa alkumenestyksestä huolimatta viedä naisliikkeen lopulta pahasti harhaan: sitä uhkaa työttömien kohtalo, työttömille tarjotun historiallisen kaksoisroolin toisinto. Pääomapiirithän ovat nähneet työttömissä halvan työvoimareservin, kun taas Marx näki heidät työväenliikkeen aatteellisena reservinä luokkataistelussa pääomapiirejä vastaan. Todella menestyvät emansipaationaiset saavat todeta joutuneensa tavallaan herrakastiin, feminismin pääjoukoille sitävästoin on työttömien tavoin tarjolla paikka työväenliikkeen aatteellisissa tukijoukoissa. Kummassakaan tapauksessa naiseus ei tunnu saavan riittävän omaleimaista ilmaisuja.

Luokkataistelun uudet osapuolet

Naisliikkeen ei tarvitse tyytyä miesliikkeiden reserviksi. Sillä on mahdollisuus todelliseen historialliseen aloitteeseen, jos sillä vain on riittävästi omaperäisyyttä ja itseluottamusta. On varauduttava aatteelliseen

mittelöön samanaikaisesti useammalla rintamalla tietoisena siitä, että naisaktivistienkin enemmistö säikähtää ajatusta sukupuolten vastakkainasettelun välttämättömyydestä. Vastakkainasettelun kannattajat leimataan naisliikkeen haukoiksi.

Aidon haukkafeminismin ydin on juuri väitteessä: *yhteiskunnan perusristiriita on naisen ja miehen välinen*. Marxisin tavoin se näkee yhä mielekkäänä puhua yhteiskunnan *perusristiriidasta* tai erityisriitojen yhteisestä perustasta tai yhteisestä nimittäjästä. Tämä näkemys on selkeästi ei-pluralistinen. Se tähtää perusristiriidan lopulliseen ratkaisuun eikä tyydy konfliktien pelkkään säätelyyn.

Aito haukkafeminismi ei ole marxilaista, huolimatta näkemyksestään, jonka mukaan historiallinen yhteiskunta rakentuu ristiriidalle: perusristiriita nähdään nyt miehen ja naisen välisenä. Marxin julistama pääoman ja työn välinen ristiriita voi olla todellinen, mutta aidon feminismin kannalta se on — naisesta vieraantuneiden — miesten välistä riitaa ja sellaisena perusristiriidan johdannaisilmiö. Perusristiriita ilmenee erityisesti miehen historiallisena ylivaltana naiseen nähden.

Kokonaiskuvan saamista sukupuolisuudesta vaikeuttaa se selviön aseman saavuttanut näkemys, jonka mukaan ihmisen sukupuolisuudessa on kyse vain yksilötason eroottisista suhteista, vain "sydämenasioista". Tosiasiassa sukupuolisuus vaikuttaa myös makrotasolla ja nimenomaan tavalla, josta sopii käyttää ilmaisua "sukupuolinen luokkaristiriita".

Tähän käsitteeseen kohdistuu kuitenkin voimakas torjunta, jossa vallanpitäjät ja kansa ovat keskenään yksimielisiä. Pascalin sanonta "sydämellä on omat järkisyynsä, joita järki ei ymmärrä lainkaan" voidaan kääntää ylösalaisin muotoon: (sukupuolten luokka-)järjellä on omat "sydämenasiansa", joita sydän ei ymmärrä lainkaan. Ymmärtäminen edellyttäisi sen näkemuksen yleistymistä, että toistaiseksi mies ja nainen muodostavat kaksi vastakkaista yhteiskuntaluokkaa.

Sukupuolten luokkaristiriita

Väitettä yhteiskunnan sukupuolisesta luokavastakohtaisuudesta on täsmennettävä. Kysymyksessä ei ole ajaton, lopullinen ja parantumaton vaan historiallinen, ohimenevä ja sovitettava etuvastakohtaisuus tai ristiriita. Ohimenevyydestään huolimatta kyseessä on koko historian läpikäyvä ja sen määrittelevä ihmisen perusristiriita. Eikä tuo ristiriita mene ohi itsestään tai huomiotta ja ilman ihmisen omaa panosta. Perusristiriidan sovitusta on samalla ihmistymisen ratkaiseva loppuvaihe, johon historiaksi kutsuttu ihmisen harhailu päättyy.

Käsitteet historia, yhteiskuntaluokka, (yhteiskunnallinen) perusristiriita ja luokavastakohtaisuus ovat saman käsiteperheen jäseniä. "Perusristiriita" sisältyy — se pitää sisällyttää — jo historian käsitteeseen. Perusristiriita ilmenee sovitamattoman tuntuksina erillisinä ristiriitoina sekä yksilöiden tajunnassa että heidän suhteissaan. Niin kauan kuin ihmisen perusristiriita on ratkaisematta, sopu ja harmonia ovat harhakuvitelmia.

Perusharmoniaksi voidaan kutsua olotilaa, jossa historiallinen perusristiriita on voitettu. Molemmat käsitteet ilmentävät sukupuolten välisiä suhteita. Historia on todellakin luokkataistelujen historiaa, niinkuin Marx Manifestissaan julistaa, mutta luokkajaon synnyttävä perusristiriita on sukupuolinen eikä "taloudellinen". (Pysyvä luokaton) perusharmonia toteutuu sukupuolisuutta koskevan ymmärryksemme avartuessa pelkistä "sydämenasioista" myös talousasioihin. Talouselämä ei ole sukupuolisuuteemme nähden niin erillään kuin yleisesti luullaan. Talous on tavallaan piiloseksiä.

Sen seikan ymmärtämiseksi, millä tavoin sukupuolisuhteet saattavat verhoutua talousilmiöiden taakse, on tiettyjä talouden perusteita koskevia käsityksiä tarkistettava. Talouden perussuhde on tuotannon ja kulutuksen välinen eikä, niinkuin on tapana olettaa, pääoman ja työn välinen (eli tuotannon sisäinen),

Miesvallan "taloudellinen" perusta

Talouselämän "piiloseksi" ilmenee jo edellä kuvattuna talouden (ja sen kautta koko yhteiskunnan) johtopaikkojen kuulumisena miehille. Mutta ennen kaikkea luokkakantainen piiloseksi ilmenee teollisuustuotannon imperialistisena ylivalta kotipiiriin nähden. Koti on teollisuusyhteiskunnassa naisen reservuaatti, jonka tehtäväksi on "annettu" huolehtia tuotantoelämän tarvitseman työvoiman biologisesta ja fysiologisesta uusintamisesta. Koti on alusmaa, joka toimittaa inhimillistä biomassaa talouselämän jalostettavaksi. Yhteiskunnan arvoskaalassa koti on periferiaa, olkoon sen tosiasiallinen merkitys mikä tahansa.

Teollisuusyhteiskunnassa naisen reviiiriksi erottuvalla kodilla on kaksi perustehtävää: suvunjatkaminen ja kulutus. Suvunjatkaminen on naiskeskeinen asia synnytyksineen, imetyksineen, lapsenhoitoineen ja ruoanlaittoineen. Perheyhteisön kulutus on, vaihtotaloudellisen tuotannon vastanapana, ikäänkuin imetyksen jatke ja sellaisena kuuluu naisen reviiiriin. Kulutuksella ylipäänsäkin on naisellinen, pehmeiden arvojen leima, tuotannon edustaessa kovia arvoja.

Feministit syyllistyvät usein ylikorostuksiin todistellessaan naisen olevan alistetussa asemassa *myös kodin piirissä*. Esther Vilar leimattiin oman pesän likaajaksi hänen todettuaan naisten "lyömällä mynttiä anatomiallaan" aina osanneen alistaa miehen joutilaisuudessa elävän naisen elättäjäksi ja rahajuhdaksi. Väitettä naisen sorretusta asemasta perheyhteisössä ei juuri tue sekään kulutusyhteiskuntaa koskeva havainto, että perheen rahankäytöstä päättää yleensä perheen äiti.

Äidillä voi olla suorastaan keskeinen asema perheessä samanaikaisesti kun laajemmassa yhteiskunnallisessa mielessä nainen, koti ja sydämenasiat ovat vähempiarvoisia talouselämän ja politiikan miehisten "suur-tapahtumien" rinnalla. Pelkistäen voidaan sanoa, että tuotannon ylivalta kulutukseen nähden on samalla makrotason miesylivaltaa naiseen nähden. Viime kädessä sukupuolten välinen valtasuhde verhoutuu makrotasolla näennäisen sukupuolettomaksi ta-

loudelliseksi suhteeksi tuotannon ja kulutuksen välillä. Tämä havainto oikeuttaa puhumaan talouden "piiloseksistä", tai asiallisemmin, (makrotason) sukupuolises-ta luokkaristiriidasta.

Miesvallan jatkumisen ehto on, että talousilmiöihin sisältyvä sukupuolinen luokkaristiriidi jää tiedostamatta. Luokkaristiriidan ratkaisua etsittäessä on kuitenkin saatava mahdollisimman selkeä kuva miesvallan taloudellisesta perustasta. Ongelma on muutettavissa muotoon: mihin perustuu tuotannon ylivalta kulutukseen nähden?

Heti on todettavissa, että tuotanto, toisin kuin kulutus, on organisoitunut suuriksi yksiköiksi, liikeyrityksiksi. Kuluttajat toimivat yleensä joko hyvin pieninä yksikköinä kuten ydinperheinä, tai suorastaan yksittäisinä atomisoituneina henkilöinä, kuluttaja-atomeina. Kuluttaja-atomismin selitykseksi voidaan tarjota vaikkapa fysiologisia perusteluja — jokaisen on syötävä henkilökohtaisesti tullakseen ravituksi.

Lähempi tarkastelu osoittaa, että kulutustarpeiden suunta ja voimakkuus määräytyvät ratkaisevasti kuluttajien keskinäisen vertailun ja kilpailun tuloksena. Kulutustarpeiden paljon puhuttu rajattomuus ei siis johdu fysiologisista vaan lähinnä ihmisuhteisiin liittyvistä, sosiaalisista tekijöistä. Säädöt ovat kadonneet, mutta säädynmukaisen elämän vaatimukset ohjaavat yhä käytöstämme. Haluamme kuulua "oikeaan säätyyn" ja olemme valmiit taistelemaan ja kilpailemaan asemastamme. Aseman hallussapidon koetaan edellyttävän asiaan kuuluvaa kulutus- ja elintasoja. Kulutustason aleneminen koetaan häpeänä ja rangaistuksena.

Pelkästään käyttämällä rahaa elintason ylläpitämiseksi ei rakenneta mitään karriäiriä, vaan karriääri myötäilee rahan *ansaintaa* ja luodaan työssä eli tuotannossa. Ansaittu raha on menestyksen indeksi, mutta menestys dokumentoituu lopullisesti vasta rahan käyttönä eli kulutuksena. Elintasokulutus on *varjokarriäiriä* tai karriäärin pidentynyt varjo.

Liikeyritys on teollisuusyhteiskunnaksi kutsutun etujärjestöverkoston keskipiste ja arvopäämaja, jonka miehittäjistä osa on määrätietoisesti karriäiriään rakentavia, osa taas pelkästään rahan vuoksi työtä te-

keviä ihmisiä. Kuluttajien atomisoitunut epäyhteisö on se vastapeluri, johon nähden yrityksen on ymmärrettävä valvoa etunsa.

Jokainen kuluttajan kanssa tehty kauppa on tuore hyväksynnän ilmaus ei vain tavarannan myyneelle yritykselle vaan koko yrityskeskaiselle yhteiskuntamallille. Vastaavasti jokainen periaatteellinen ostoksista kieltäytyjä, ostoaskeetikko on vaaraksi tämän yhteiskuntamallin suosiolle. Mihin lopulta perustuu tämän mallin jatkuva suosio? Toisin sanoen, mihin perustuu tuottajan ylivalta kuluttajaan, ja samalla miehen (yhteiskunnallinen) ylivalta naiseen, nähden?

Miesvallan taloudellinen perusta on kuluttajien keskinäisessä elintasokilpailussa. Niin kauan kuin tuottajatahon onnistuu ruokkia elintasokilpailua, mikään määrä kansantulon lisäystä ei kansalaisista tunnu

riittävältä vaan heidän tavarannälkänsä "kasvaa syödessä".

Elintasokilpa ylläpitää paitsi tavarannälkää ja yhteiskunnallista miesvaltaa myös miehen ja naisen keskinäistä vieraantumista. Sukupuolten välinen harmonia, tässä mielessä "luokaton yhteiskunta", ei toteudu karriäärin ja "varjokarriäärin" yhdistetyin keinoin, vaan se voi toteutua vain elintasokilpailun "tuolla puolen". Tie harmoniaan ei suinkaan ole esteetön vaan esteenä on koko sovinainen viisaus. Miesvallan ylittämisen aloite kuuluu kaikille historiallis-yhteiskunnallisen kokonaistilanteen oikein oivaltaneille. Miesvalta ei ole ollut vailla historiallista oikeutusta, mutta sen oikeutus päättyy teollisuusyhteiskunnan "kypsyessä".

Silmäyksiä

Keskustelun vaikeudesta...

Oy Gaudeamus Ab on julkaissut kirjasen "Keskusteleva filosofia". Kirja perustuu esitelmäsarjaan, joka syksyllä 1983 järjestettiin Helsingin yliopiston juhlasalissa monien tahojen yhteistyönä.

Kirjan voi nähdä tärkeänä yrityksenä elvyttää filosofista keskustelua, joka ei suinkaan tunnu tähän maailman aikaan olevan erityisen elävää. Opiskelijat ovat olleet aina innokkaimpia keskustelijoita, mutta heidänkin keskuudessaan näyttää vallitsevan mer-

killinen hiljaisuus. Kriittisyyttä pidetään nykyään epäasiallisena käytöksenä ja keskustelu paljastaa vain asiantuntemattomuuden.

Kirjan keskustelijat ovat lähinnä ammatikseen filosofiiojia. Toisaalta he ovat nuoremman puoleisia asiaan vihkiytyneitä, lukuunottamatta professori Sven Krohnin jylhää hahmoa.

Kirja osoittaa, kuinka filosofinen keskustelu on tällä hetkellä hajonnut tai hajoamassa. Tämä on toisaalta myönteistä, sillä se

osoittaa uusien ajatusmahdollisuuksien pyrkivän esiin ja ihmisen elämäntätönnön muuttumisen yhä ongelmallisemmaksi. Toisaalta hajoaminen tuo myös esiin ilmiöitä, joiden seurauksena itse keskustelukin käy vaikeaksi ja näennäiseksi. Kirja sisältää kuitenkin paljon kiinnostavia ideanpoikaisia ja osoittaa ainakin joitakin puolia tämän hetken filosofian kirjosta.

Kirja tuo esiin havainnollisesti keskustelun vaikeuden. Keskustelu voi olla ilmeisesti rakentavaa ja keskustelijoita kehittävää vain, jos se on pitkäjänteistä, vuosia kestävää ja yhteisen ymmärryksen horisontteja muodostavaa. Keskustelussa on ennen kaikkea olennaista intensiivinen kuuntelu ja ymmärtämään pyrkiminen. Keskustelu voi alkaa muodostua hedelmälliseksi, kun on löydetty keskinäiset kosketuspinnat, joista erimielisyyskin vasta todella näkyy. Erimielisyys edellyttää myös yhteisymmärrystä joistakin asioista.

Keskustelun pahimpia esteitä on tietysti keskustelijan oma narsistinen paatos, samastuminen omiin ajatuskulkuihin ja pyrkimykseen. Eräässä mielessä kirjanen "Keskusteleva filosofia" on itse asiassa hyvin havainnollinen filosofisen narsismin eri puolien esitys. Bertrand Russell on jossain muistaakseni sanonut jotain sellaista, että filosofi on henkilö, joka luulee, etteivät muut ole osanneet tähän mennessä ajatella ja hänen täytyy ajatella nyt kaikkien puolesta.

Ajatteluun kietoutuu helposti juuri vallan

ja itsensä toteuttamisen pyrkimyksiä. Tämä havainnollistuu erityisesti narsismin profeettojen Dan Steinbockin ja Esa Saarisen puheenvuoroissa. Onko tämä se "ajattelun" tila, johon meidän tulee tänä aikana pyrkiä? Onko syvä yhteydetömyys se tila, johon kulttuurimme nyt juuri ajautuu? Kaikkihan me olemme tietysti narsismin kiusauksiin alttiita.

Kirjasessa on kuivakkaampiakin, akateemisia puheenvuoroja (Aaltola, Kannisto, Niiniluoto). Niissä ei ainakaan pinnalla näy selvästi ajattelun narsistinen rieha. Herää vahvasti kysymys, eikö ole muuta mahdollisuutta kuin joko kangistua akateemisuuden kuolevaan virtaan tai heittäytyä narsistiseen riehukseen ajattelussaan. Voisiko ajatella, että löytyisi jokin, jota voisi kutsua työnimellä "uusi ajattelu", mikä voisi avata meitä tästä umpikujasta. Sven Krohnin puheenvuorossa onkin jotain syvää persoonallista ja taisteltua vakaumusta. Nuorempien näkökulmissa, erityisesti Toivo Salosen ja Juhani Sarsilan puheenvuoroissa, heijastuu myös elämän traagisuuden aito koskettaminen, joka varmasti tuottaa jotain rakentavaa tulevaisuudessa.

Kirja on toivottavasti lähtökohta heräämiselle aitoon keskusteluyhteyteen ja osoitus keskustelun vaikeudesta. Ajattelun vallan murentaminen on usein olennainen lähtökohta kohtaavan ymmärtämisen saavuttamiseksi.

KET

Taideteoksen synnystä ja taidepolitiikasta

Kuvanveistäjä Eila Hiltunen kuvasi kokemustaan taiteilijana ja suhdettaan suomalaisen taidepolitiikkaan Kriittisen korkeakoulun tilaisuudessa Säätytalolla 8.12.84. Yleisöä oli tilaisuudessa 25 henkilöä, jonka Eila Hiltunen sanoi ilmentävän suomalaisten suhdetta taiteeseen. — Jos tilaisuudessa olisi esiintynyt vasta ulkomailta palannut urheilija, olisi yleisömenestys varmaan ollut toinen.

— On kuluttavaa asettua alttiiksi sanoiltaan, joita voidaan helposti vääristellä, kuten esimerkiksi lehdistö otsikoinnillaan tekee. Usein myös pelätään, että syvemmät tunnot ovat kuin perhosen siipi, joka häviää, kun sitä koskettaa. Taiteilijan tulisi kuitenkin uskaltaa asettua alttiiksi, jotta ihmiset voisivat kehittyä arvostelevalina taiteen vastaanottajina. Taiteilijan tulisi kertoa, mistä johtuu..., miksi täytyy tehdä

näin..., että ihmiset oppisivat analysoimaan taideteoksia, huomioimaan niissä taiteilijan psyyken. Tarvitaan enemmän tietoa, taitoa, kulttuuria ja aikaa — muutama sata vuotta. Italian Modigliani-skandaali paljasti kirjanoppineiden asiantuntemuksen, kun poikien tekemät korkokuvat johtivat kaikki kriitikot harhaan.

— Kuvataiteet ovat tämän hetken paha lapsi. Ihmiset pitävät töitä usein huijauksena ja valitettavasti suuri osa onkin pelkkää tyhjää. Käsityöläiset, jotka tekevät hitsaus-taidetta, ovat myös tehneet taiteelle karhunpalveluksen. Käsityö ja taide ovat kaukana toisistaan. On ihmisiä, jotka ovat syntyneet näkemään tai kuulemaan. Taiteilijan ammatillinen minä näkee kaiken aikaa kuvia. Määrätyillä tunnetiloilla on koodit, jotka ovat varastoituina aivoihin työtä varten. Kuvia tulee myös unissa. Olen nähnyt kokonaisia näyttelyitä, joissa töillä oli jo nimetkin valmiina. Unia ei unohda. Kuvat muuttuvat luonnollisesti töitä tehdessä. Tekeminen ei ole niinkään älyllistä toimintaa, vaan työtä tehdessään tuntee olevansa vain välikappale. Sormien kautta tulee mediaalinen tunne, sormet tietävät mitä tekevät. Kerran jonkun teeman valmiiksi toteutettuaan siihen ei voi palata uudelleen, vaikka tilaaja sitä toivoisikin.

— Näkemisen lisäksi tarvitaan toteuttamiseen ammattitaitoa. Olen myös kuullut omaa musiikkia, mutta koska minulla ei ole säveltäjän koulutusta, en pysty sitä välittämään muille. Olen tehnyt paljon työtä ammattitaitoni hankkimiseksi. Olen hankkinut sitä taideakatemiassa, kuvanveistossa, puutöissä, kivenveistossa, hitsauksessa. Suuressa ammattitaidossa on myös vaaransa, se voi hävittää raikkauden.

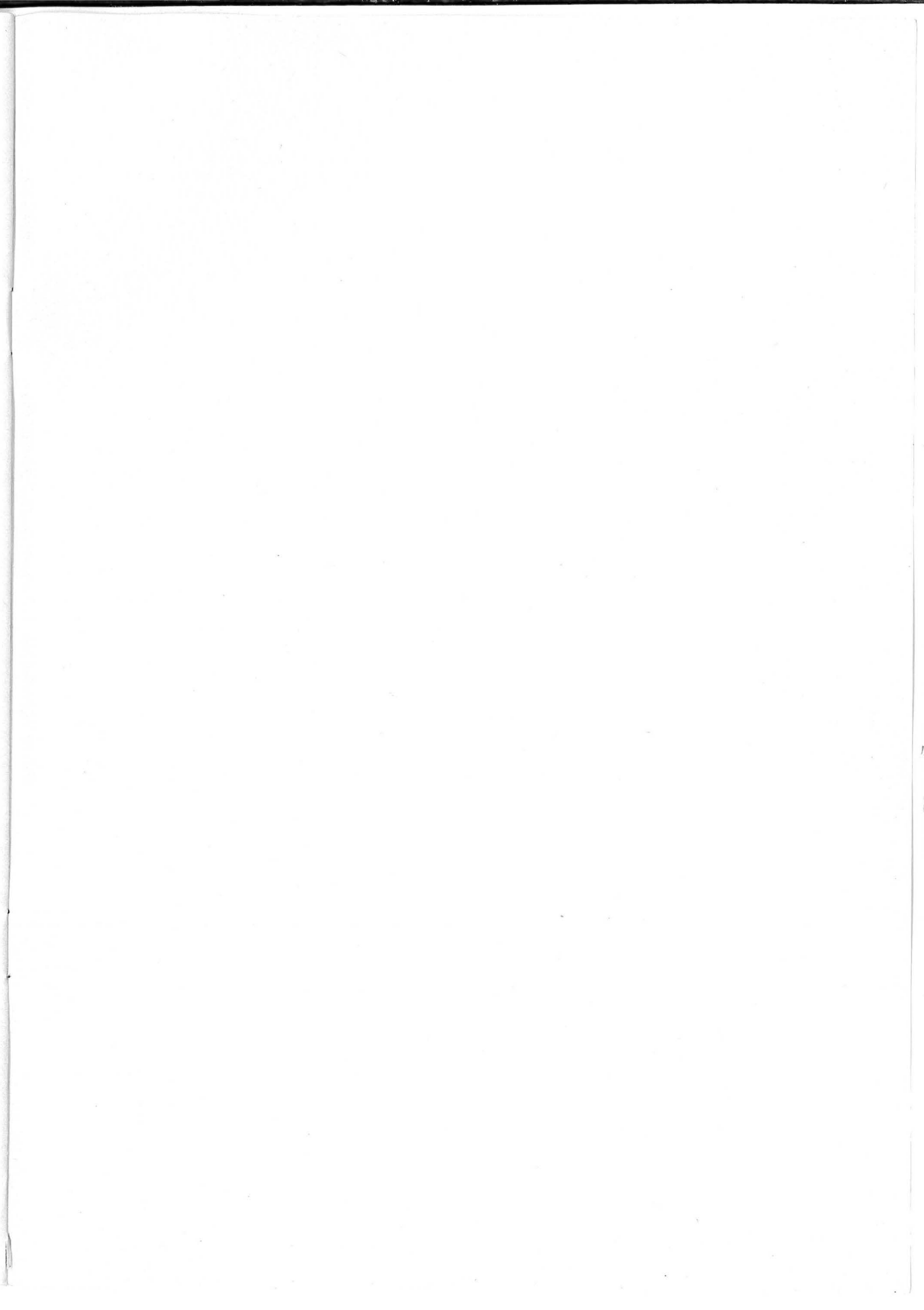
— Rakkaus työntekoon on minulle tärkeämpää kuin ideologiat. 60-luvulla olivat Vanhan valtaajat ja ajan henki oli: porvarit pois, pieni on kaunista, ei patsaita, ei monumentteja. Eila Hiltunen oli kohde, johon pahan saattoi singota. Tänään Sibelius-monumentti on suosituimpia turistikohteitamme. Me suomalaiset olemme huonoja ihmistuntijoita, meitä on helppo huijata. Oma etuaan ajavat ihmiset manipuloivat

ja kanavoivat vihansa esimerkiksi taiteilijoihin.

— Hitsaukseen kohdistettiin myös alussa suurta pilkkaa ja vastustusta. Vain puu ja kivi olivat suomalaista, kaikki muu vierasta ja kartettavaa. Kurkottaminen laajempaan kulttuuriyhteyteen tulisi nähdä positiivisena. Olemme eurooppalaisia, meidän tulisi jo sivuuttaa tuohivirsukulttuuri ja unohtaa sodan jälkeiset traumat. Täällä on luovaa voimaa. Sen huomaa nyt, kun pitkään Sibeliuksen painon alla olleet muusikot ovat päässeet ylös. Ooppera Kuningas lähtee Ranskaan on oikea ilotulitus.

— Aina on ollut taiteen tukijoita. Taiteella on pönkitetty valtaa. Suomessa luullaan, että taiteilijaa voidaan tukea kehdoista hautaan. Viimeisten 20:n vuoden ajan samat kuvataidepoliitikot ovat päättäneet, mitä voidaan tehdä. Heitä on hyvin pieni joukko. He ovat mieltyneet tehtäviinsä ja vaihtavat niitä keskenään. Demokratia on tässä harvainvallan kenttä. Tilanne on pahentunut rahan jaon myötä. Saalistajat ovat nousseet joukossa. Ihminen, joka arvostelee systeemiä, leimataan katkeroituneeksi ja näin katkaistaan keskustelulta siivet. Minua loukkaa, että taiteella on täällä niin vähän merkitystä. Lehdistössä vievät poliitikot ja ikävät, epähenkevät ihmiset melkein kaiken tilan. Taidetoimittajalla on täällä vähän arvostusta, vähän työtä, vähän palkkaa. Nykyään ei kiinnostuta mistään, mitä ei voi käyttää hyötytarkoitukseen. — Arabit ostavat paljon töitani. Heidän ennakkoluulonsa häviävät taiteen edessä, ennakkoluulot sekä naista että uskontoa kohtaan. Yksi syy Italiassa asumiseen on, että renessanssi purkautui Italiassa kuvallisesti. Se vahvistaa edelleen uskoa siihen, että taiteella on merkitystä, että maailmassa on ollut neroja. Taide ja vanha kulttuurimiljöö inspiroivat eri tavalla kuin kaamos ja kuusimetsä. Taiteen tehtävä on myös ilahduttaa ja ulkomailta ihmiset ovat usein hauskempia kuin Suomessa. Täällä ollaan neutraaleja ja huomaamattomia. Täällä voidaan tehdä työtä, muualla on hyvä latautua.

SP

Irtonumero 14,-

TUOMOLA MARITI
VAINAMÖISENT 23 A 16
00100 HELSINKI 10

Kirjoittajia:

Karmela Liebkind, fil.tri., Helsingin yliopisto

Paul Parant, lehdistöavustaja, Ranskan suurlähetystö

Aapo Riihimäki, toimitusjohtaja, Jyväskylä

Ingrid Saaristo, toimittaja, Hyvinkää

Pirkko Siltala, fil.lis., Helsinki

Joe White, toimittaja, Helsinki